

אונקלוס

בראשית א בראשית

א

א א 7 א בראשית ברא אלהים את א בקדמין ברא יי ית שמיא וית

לקט בהיר

רש"י

(א) ר' יתק זה תנא הוא מד מרז"ל, הוצא מאמר זה משמו בתנאומא הגדפס ה' תרמ"ד מכתב יד, ורש"י ראהו, וכן הוא בילקוט קפ"ו: (ב) כי עיקר התורה בשביל מלכותה נתינתה, ומינת תורה פירושו הוראה, וכל ענייני חוק מהמלוות יהיו נכתבים בספר בפני עצמו, כמו ספר איוב שעשה מרע"ה (ג"א), או יהיו מסורים בעל פה ונרמזים בתורה, וכמו שהיא מלאה חכמות צפרד"ס (במ"ח), וענין זה כתב הרמב"ן ז"ל: (ג) פי' קידוש החדש, כלומר כזה ראה וקדש (במ"ח): (ד) פי' כלל ישראל על פי משה, שהרי תורה זוה לנו משה (רא"ם), ואומן מלוות שכתבו לנורך ישראל קודם ביאת משה יכתבו בפנים בתוך שאר מלוות על ידי משה (ג"א): (ה) אין זו סיוס הקושיא, או קושיא ב', אלא התחלת

אור החיים

בעזר יוצר אורה. אבאר פירוש התורה. ליתר שמו הגורא.

אשר עשאני מראשית. ויעצני וקראני ראשית.

לעסוק בנועם ראשית. אתחיל לבאר ספר בראשית.

**נפתחו** השמים ונראה מראות אלהים צורא קלות הארץ, והתבונן צמח שהורשיהו להתבונן בפתח דברי קדוש, והעירוהו ממזרח"ה של תורה"י, אומרו בראשית ששיעור התיבה היא סמוכה"י) כמו שתאמר ראשית דבר וכאן חסר הנסמך לה, ומי כאלהינו יודע דגרי' הלא ממנו מולא דבר. ב' אומרו בתחילת סדר הבריאה השמים, ורז"ל (חגיגה י"ב) פירושו התיבה שהיא מרכבת מב' דברים אש ומים, ומעתה הרי זה חו"ש נותן יד לפושעים לומר כי זו הוא התחלת הבריאה"י) אצל המים והאש לא צראם חו"ש הבורא, אחר שהשמיענו הכתוב עצמו שתחילה הבריאה היא שמים, ואם המים נבראו היה לו להקדים בריאתם, וחז"ל (רש"י ושאר) נשמרו מב' הערות ופירושו ששיעור הכתוב הוא על זה הדרך

בראשית בריאת שמים וארץ"י) היתה הארץ תבו וגו' לא שתחילת הבריאה היתה שמים וארץ, דבריהם ז"ל לא הספיקו להסיר הטעות, כי לדבריהם למה לא הודיע הכתוב אחר כך בריאת מים ואש ועפר ורוח"י, והגם שאמר הכתוב (ט') יקוו המים וגו' ותראה היבשה, אינו בגשמע שנבראת ויותר לודק המשמעות שמלוייה היתה אלא שגזר עליה להתגלות כשיקוו המים. ג' יש לדקדק בכתוב אומרו את השמים ואת הארץ מה צא לרבות צב' אתין אלו:

אור בהיר

(א) כלומר מתחלתה, שמשם הורשה לתלמיד ומיק להערות ולחדש, אבל לא מקודם. (ב) פי' מינת בראשית היא כמו חני מינה, שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק למינה שלאחריו. (ג) פי' אין לומר שגג וטעה חו"ש, ודיבר הכ' שלא כהוגן, וחסר מינה, זה אינו, אלא ודאי שזו שורת הדיבור, ועליו לתקור ולהבין. (ד) פי' המציג של אש ומים. (ה) וכאילו אמר בראשית בראו וגו', פי' בתחילת בריאת אלקים את וגו'. וא"כ נקשר מינת בראשית עם מינת בראו. ופי' של הדברים, שאין הכ' מספר לנו סדר הבריאה, ואינו מדבר כאן מהבריאה, אלא צא לומר ששעת שהקב"ה התחיל לברוא השמים והארץ, או צעת ההוא, היתה תהו ובהו וגו', וממילא מיושב גם קושי' ב'. (ו) פי' סוף כל סוף הלא אמר סדר הבריאה, שאמר ויאמר אלקים יהי אור וגו', וחסר אי"כ דברים הללו.

פתח בבראשיו לעמו לתח לו יאמרו אומות שכבשם ארצו כל הארץ של נ ישר בעיניו"י, ונתנה לנו (ב"ק) אומר אלא ד התורה"י שנקו ישראל"י שנקרל ג"י, ואם זאת בריאת\* שמים ויאמר אלהים שינו נוסחאות. האמות אומות. דורשני. מלוות התורה התו במלרים וכו' וכו' שצלה, ואם נאמר לכנען, בעבור שהו פשוטו לריכין אנו הכתוב ולא אמר ב וללמד על הכלל כל של ויעבוד יעקב בן שמים וארץ לא שמ מינת בראשית ראש אלא פירושו כאשר

הדברים וגו"י) ו לדבר והוא שאם ולא קדם דיבור נ כי האדון יתעלה המקורות וכל אב כאשר לכל בראו בראשית ברא א דקדק לומר שני ולבוית שהנבראו

(ז) דלכאורה קשה למה מאמר ראשון מיישר

בנאטיג דכא אלקים אה השמים ואה הארץ - ערך משה אצלו וקאן

הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: ב וְהָאָרֶץ הִיְתָה  
 תְּהוֹ וְזָהוּ וְחֶשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ  
 אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם: ג וַיֹּאמֶר  
 אֱלֹהִים יְהִי אֹר וַיְהִי־אֹר: ד וַיֵּרָא  
 אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר כִּי־טוֹב וַיְבָרֶךְ

אָרְעָא: ב וְאַרְעָא הָוֹת צְרִינָא  
 וְרִיקְנִיָא וְחֶשְׁבָּא פִּרְשׁ עַל אִפִּי  
 תְּהוּמָא וְרוּחָא מִן קֳדָם יי  
 מְנַשְׁבָּא עַל אִפִּי מַיָּא: ג וַאֲמַר  
 יי יְהִי נְהוּרָא וְהוּהוּ נְהוּרָא: ד וַיֵּרָא  
 יי יְת נְהוּרָא אֲרִי טוֹב וְאַפְרִשׁ יי

לקט בהיר

רש"י

לנדיקיס גמורים (ב"ב) כב) אין ראונו לומר שהכחוש  
 באומרו תהו ובהו פירושו כן שאלם מוהה על זהו שנה, זה  
 אינו, שא"כ לא יתכן הוא"ו של ובהו, אלא דברי עלמו הוא,  
 לומר שמפני כן נקרא השממון תהו שהבוהו שבו מהמ"א-אח  
 רואיו, אבל כוננת הכתוב להגדיל השממון ואמר עליו צי  
 שמות, כמו שאומרים זכה וזכה (רא"ם): (כג) גם זה  
 לשון ריקות ושממון, כמאמר הכתוב (לפני ג' ו') נלדו  
 עריהם (דע"י): (כד) פי' הגם שהיום אחר גמר מעשה  
 בראשית נקרא תהום המים שמתחת לארץ, בהכרח לומר שאז  
 היה נקרא תהום כל המימות גם מה שעל הארץ, שא"כ לא  
 יתכן תיבת "פני" שפירושו על פניו, ועוד שהמים שמתחת  
 לארץ גם היום תמה בחשך (ג"א): (כה) ואי אפשר  
 לפרשו כפשוטו כמו רוח קדים, ולומר שתיבת אלקים מורה על חוקו וגדלותו, כמו (הושע י"ג) יצוא קדים רוח ה', שא"כ לא  
 יתכן מרחפת והיל"ל מנשבת (ג"א): (כו) הוסיף זה מדעת עלמו לומר שנקרא כסא הכבוד בשם רוח אלקים מפני  
 שמרחפת ברוח פיו של הקב"ה (רא"ם): (כז) כמו שתיבת בראשית, כי לפי פשוטו המתפרש להלן תהיה ההגדלה בזמן,  
 אבל באור וחשך עלמו לא שייך הגדלה, כי בנא הקנין שהוא האור נעקר ונפסק החשך ואינו, וכן להפך, ואם כוננת הכתוב רק

הדין (צ"ר י"ב ט"ו) והיינו לכתוב (צ"ד) ציוס עשות כי  
 אלהים חרץ ושמים: (צ) תהו ובהו. תהו לשון חמה  
 ושממון, שאלם תוהו\* ומשחמם על צה"כ שבה:  
 תהו. אשטורדישרין בלע"ז: בהו. לשון ריקות  
 ולדו\* (כ"ב) (אונק): על פני תהום. על פני המים שעל  
 הארץ (כ"ד): ורוח אלהים מרחפת. כסא  
 הכבוד\* (כ"ה) עומד באויר ומרחף על פני המים  
 ברוח פיו של הקב"ה (כ"ו) ובמאמרו, כיונה המרחפת  
 על הקן (מגינה ט"ו - ב"ה), אקובצ"ר בלע"ז: (ד) וירא  
 אלהים את האור כי טוב ויברך. אף זכא אנו  
 לריכין לדברי הגדו"ה, ראה\* שאינו כדאי להשתמש  
 שינוי נוסחאות תוהו. וצדו. כבוד. דאה שאנו ראוי נפכין.

אור החיים

שהיא הקדושה ונשאר הרע מוזבל ואין לו מקום  
 חיות לינק ממנו ממילא יבעל, וזה הוא אומרו  
 (זכרי' י"ג) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ כי  
 ידמה לקליפת האילן ממקום יניקתו ושורשו אשר  
 יונק ממנו שיבש ולא יללל עוד ולא ישאר כי אם  
 האור הטוב, וזה הוא שאמר ויקרא אלהים לאור  
 יום פירוש ויקרא לשון יקר וגדולה, כי אין מעלת  
 הקדושה ניכרת אלא בהפול הקליפה הנקראת  
 חשך, והודיע הכתוב כי ציוס ההוא הידוע לפניו  
 במרום יקרא ה' לאור ציבר וגדולה, וזה יהיה ציוס  
 יודע לה' שיהיה צו ה' אחד, ואומרו ולחשך קרא

לילה לשון מקרה הוא בלתי טהור, ולזה לא סמך  
 הכתוב על תיבת ויקרא שאמר בתחילה (כ"ב) כי אין  
 יקר וכבוד עוד לחשך אלא מקרהו יהיה דוקא  
 בלילה והוא סוד אומרו (תל"א כ"ג) מקרה לילה,  
 אבל כשיעבור הלילה שהוא זמן הגלות כמו שאמר  
 הכתוב (ישעי' כ"ח) משא דומה וגו' שמר מה  
 מלילה כי הגלות דומה ללילה, ואז בעלות השחר אין  
 עוד חשך ולא לילה אלא ויהי ערב ויהי בקר יום  
 אחד כי בתיבת הרע נסתלקה ואינה ולילה כיום  
 יאיר ויהי אור הלצנה כאור החמה, והוא אומרו  
 יום אחד, והוא שרמז הכתוב באומרו (זכרי' י"ד)

בין ג  
 יי קני  
 ליקיא  
 קר:  
 במצי  
 צו רז  
 פשוט  
 שיהיו  
 ציוס  
 סדר  
 שכתו  
 אחד,  
 המלא  
 רקיע  
 שמים  
 צשני  
 כ"ו י"ח  
 יתמה  
 המאלי  
 (אונק):  
 הרקוי  
 ש"י י"ח  
 ז"ל שג  
 קדם ו  
 לומר  
 לומר  
 אחד,  
 ושלמה  
 שמים  
 דוקא  
 ו. ו.  
 שפיר

f  
 8  
 5  
 4  
 6

וְרִשְׁעִיָּא וְרַחֲמֵי חַטּוּפִין וְאֵהֵב חָמֶס שְׁנָאָה נַפְשׁוֹ: וַיִּמְטֵר עַל־רִשְׁעִים  
 סָנְאָת נַפְשִׁיהִי: וַיַּחַת פְּחִים אֵשׁ וַגִּפְרִית וְרוּחַ זְלַעְפוֹת מִנֵּת כּוֹסֶם:  
 מִמָּרִין דְּפוּרְעָנֵי עַל רִשְׁעֵי מִפְּחִין דְּאַשְׁתָּא הֵן כִּי־צִדִיק יְהוָה צִדְקוֹת אֱהָב יִשְׂרָאֵל  
 וּבְכִרְיָתָא וְנַעֲמָא עַלְעוּלָא

יְהַבַּת פְּלִידְהוֹן: זְמַטוּל דְּצִדִיקָא יִי צִדְקוֹתָא רַחֲמֵי תַקְנִיָּא יַחְמוּן סְבַר אַפּוּי:

רש"י

שנאה נפשו. ומניע לו את גמול עונותיו לעולם ארוך, ולו ימטר עליהם צניחוס: (ו) פחים. לשון פחמים: זלעפות. לשון שריפה. ומנחם פתח אומרו לשון שער קטנ (ישעיה כח ט), וכן מפני זלעפות רעב (איכה ה י), זלעפה אחזתני (לקמן קיט ג), כלומר שערו שער (פ"ח אינו): (ז) כי צדיק ה' צדקות אהב. ויחס על הצדיק, ואהב אהם

שפנימו יחזו ישר: ישר יחזו פנימו. מוסב על צדיק ה' לדקות אהב, ואהב אהם אשר ישר פנימו. ורבותינו (סנהדרין נו) פתרו הרשעים ירכון קשת על שנגא וסייעתו, ופתרו לישרי לב על חזקיהו וסייעתו. כי השמות ירסון, אם השמות נהרסו על ידם, צדיקו של עולם מה פעל. ואין סדר המקראות נופל על המדרש:

מצודת דוד

(ו) ימטר. כי סוף הדבר יקבל גמולו משלם, כי הרבה רשתות כמטר ירדו עליו מן השמים וילכד בהם: מנת כוסם. המנה למלאות כוסם יהיה מרוח זלעפות, ורצה לומר פורעניות רב יביא עליהם: (ז) צדקות. איש צדקות יאהב, ולא יעזבו ביד אויביו: ישר. איש ישר יראה פני ה', והוא ענין משל ממלך, שאת אשר יאהב הוא מרואי פניו:

מצודת ציון

(ו) פחים. רשתות, כמו מפח יקוש (לקמן טז א): זלעפות. רעה. כמו זלעפה אחזתני (לקמן קיט ג): מנת. חלק ומתנה. כמו והיה לך למנה (שמות כט ט):

אבן עזרא

לעולם ישנאנו: (ו) ימטר. דימה הרעה הבאה על הרשעים פתאום, כמו הפחים וחברו רקועי פחים (במדבר יז ג) והם כדמות אבנים שורפים שהם יורדים עם המטר: זלעפות. כמו זלעפה אחזתני

(לקמן קיט ג), כמו רעה (לקמן טז א): זלעפות. רעה. כמו זלעפה אחזתני (לקמן קיט ג): מנת. חלק ומתנה. כמו והיה לך למנה (שמות כט ט):

לעולם ישנאנו: (ו) ימטר. דימה הרעה הבאה על הרשעים פתאום, כמו הפחים וחברו רקועי פחים (במדבר יז ג) והם כדמות אבנים שורפים שהם יורדים עם המטר: זלעפות. כמו זלעפה אחזתני

רד"ק

לעני העולם, להראות צדקו לבני אדם כי לא ימרט וינקהו מפשעיו. אבל הרשע אוהב חמס שנאה נפשו מלהוכיחו, כי לא יקבל תוכחות עד בא עתו ויאבדנו מן העולם: וזה שאמר (ו) ימטר על רשעים פחים. מן פח יקוש. ואמר ימטר לפי שהגזרות באות מן השמים. ויש מפרשים פחים כמו פחם לגחלים והוא

לעני העולם, להראות צדקו לבני אדם כי לא ימרט וינקהו מפשעיו. אבל הרשע אוהב חמס שנאה נפשו מלהוכיחו, כי לא יקבל תוכחות עד בא עתו ויאבדנו מן העולם: וזה שאמר (ו) ימטר על רשעים פחים. מן פח יקוש. ואמר ימטר לפי שהגזרות באות מן השמים. ויש מפרשים פחים כמו פחם לגחלים והוא

מדרשי חז"ל

הכבשן של נחום, בא בנו ורדה את הפת ונתן לו באח שפתו רדה מן הגחלים ונתן לה, לשניהם רדה מן התנור. (תנחומא).

(ז) כי צדיק ה' וגו'. רבי תנחום בשם רבי סימון, אין לך אדם אוהב בן אומנותו, והחכם אוהב בן אומנותו, כגון רבי חייא לרבי אושעיא ורבי אושעיא לרבי חייא, והקב"ה אוהב בן אומנותו שנאמר: כי צדיק ה' צדקות אהב, זה נח שנאמר: בא אתה וכל ביתך אל התיבה כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה. (ב"ר לב).

ישר יחזו פנימו. שבעה כיתות הן, ואי זה כת המעולה

(ו) ימטר על רשעים פחים וגו'. אמר רב יודן: אין דבר רע יורד מלמעלה, אלא הוריד מטר ונעשה גפריית. התיכון והכתיב אש וברד שלג וקיסור, אמר להם רוח סערה עושה דברו. והיא מילתא דרשב"ל פליגא דאמר רשב"ל, יפתח ה' לך את אוצרו הטוב מכאן דאיכא אוצרות אחרים. אש וגפריית, אמר רבי יודן: כשעה שאדם מריח גפריית נפשו קצה, למה שיודעת שבה עחידין לידון שנאמר: ברוח קדים אפיצם. (ילקו"ש).

ימטר על רשעים וגו'. וכתיב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, אמר רבי ברכיה: משל לאחד שהיה עומד אצל

וְרִשְׁעִיָּא  
 מְרֻמָּא  
 חֲמוּן  
 נַפְשָׁא:  
 כַּחַן  
 ז' לַאֲמַר  
 ה' קַבְּ"ה  
 הַפְּשַׁעִי  
 ז' עַל־יָהּ,  
 חֲתָמָה:  
 א' אִישׁוֹן  
 ו' וַיּוֹדַע  
 חִיָּן אַח  
 ע' יִשְׁנָא  
 אִם בֵּא  
 כְּדוּךְ  
 הַרְשַׁע  
 מֵר אֶף  
 ז' בְּנֵי  
 וְךָ כִּפִּי  
 וַיִּבְחַנּוּ  
 ה' אִינוּ  
 כָּל בְּאִי  
 ט' סֵא שֶׁל  
 חֲבִיָּאמוּ  
 (לְתֵא).  
 זִמְרָה:  
 אֲבֵרָהֶם.  
 נִי בְדוּר  
 ה' הַיּוֹצֵר  
 יִרְעִים,  
 קַנְקִינִים  
 יִים. כֶּךְ  
 אֵת מִי  
 זֶם, הוּי

יִחְזוּ פְּנֵימוֹ: פ יב א לְמַנְצָה עַל-הַשְּׁמִינִית  
 מְזִמּוֹר לְדוֹד: ב הוֹשִׁיעָה יְהוָה כִּי-גָמַר  
 חֲסִיד כִּי-פָסוּ אַמוֹנִים מִבְּנֵי אָדָם: ג שׂוֹא

א לְשִׁפְחָא עַל כְּנָרָא  
 דְּתַמְנִיָּא נִימֵי תִשְׁפַּחְתָּא  
 לְדוֹד: ב פְּרוֹק יִי מְטוֹל  
 דְּגַמְרֵי טַבְיָא אָרוּם סְפוּ  
 מְהִימְנִיָּא מִן כְּנֵי נְשָׂא:  
 ג שְׂקָרָא מְמַלְלִין אֲנָשׁ עִם תְּכָרִיָּה סְפוּתָא שְׁעִיָּין בְּלִכְבָּהוֹן מְנַבְּלִין וּבְלָפָא שְׂקָרָא מְמַלְלִין:  
 רִשְׁיִי

(א) על השמינית. כנור של שמונה נימין: (ב) גמר. מלקחים צי ומרגלים את המקומות אשר אנכי כלה: פסו. פייליריניט צלע"ז. כמו אפסו, וכן פתח מנחם: כי פסו אמונים מבני אדם. הכל

מצודת דוד

(ב) הושיעה ה'. להנצל מיד שאול: כי גמר חסיד. כלה חסיד מן העולם, ולא ימצא מי למחות ביד שאול וללמוד עלי זכות בפניו: פסו. כלו אנשי אמונה, וידברו עלי כזב בפני שאול:

אבן עזרא

יטכון עלימו משכיל (איוב כב ב). ויפת אמר כי הוא על דרך כאשר התעו אותי אלהים (בראשית כ יג), ולא דבר נכונה, כי לא ימצא לשון רבים עם השם הנכבד, רק על שם אלהים, לסוד עמוק, ולא מצאנו הפנים רואים, רק העינים שהם כס, ואין טענה מן פני ה' חלקם (איכה ד טז), כי הוא כמו פני ה' בעושי רע (לקמן לו יז), והנכון כי יחזו שב למלת

רד"ק

פירוש פנימו פניהם כמשמעו, כי מ"ם וי"ו לשון רבים, ופירושו כי פני הצדקות יחזו האל שהוא ישר: (א) השמינית. כבר פירשתי טעם על השמינית. וזה

מדרשי חז"ל

שבהם שמקבלים פני שכניה, זו כת ישרים שנאמר: ישר יחזו פנימו, והיא יושבת לפני המלך ורואה פני המלך דכתיב ישבו ישרים את פניך. וכת שניה אשרי יושבי ביתך. שלישיית מי יעלה בהר ה'. רביעיית אשרי תבחר ותקרב. חמישיית ה' מי יגור באהלך. שישיית מי ישכון בהר קדשך. שביעיית מי יקום במקום קדשו. ולכל כת וכת מדור בפני עצמו בגן עדן. (ילקוט"ש).  
 (א) לַמַּנְצָה עַל הַשְּׁמִינִית וגו'. בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, וכיון שנוכר במילתו שכבשו נתיישרה דעתו. לאחר שיצא אמר עליה שירה, שנאמר: למנצה על השמינית מזמור לדוד, על מילה שניתנה בשמיני. (מנחות ג:).  
 תניא רבי יהודה אומר: כנור של מקדש של שבעת נימין

נושאי הפרק

(איה) בקשה לישועה מהרשעים, ותיאור מעשיהם. (רט) ה' שומר את האביונים והעשוקים.

דִּישְׁעֵי יִי מִן עֲלָמָא כָּל  
 סְפוּן שְׁעִיעִין לִישְׁנָא  
 דְּמַלְלָא רַבְרַבְנוּתָא: הִמֵּן  
 דְּכַפְרִין בְּעַקְרָא דְאַמְרִין  
 בְּלִישְׁנָא נַחְנַבְר סְפוּתָא  
 עֲמָנָא מִן רַבּוֹן דְּלָנָא:  
 וּמְאִוּסָא דְעַגְיִי מִן צֹחַת

(ג) בלב ולב. בשני לנצות, לי (ו) משוד עניים. מחמת טו

מצודת צ  
 (ז) גדולות. חשובות ויקרות. כמו (ח) משוד. ענין עושק: מאנקת. אסיר (לקמן עט

חלקות והלשון המדברת דברים כולם, כי נוכל לדמותם: שפתי כי מי אדון לנו לצוות לכל שעושים לעניים ע

שומר אמונים (ישעיה כו ב), כי תואר, והמתואר חסר, והם אנ קשות (בראשית מה ז): בלב ול לבבות והלשון תליץ בעד האו

ורוב בני הדור הם רשעים, ויהחלושים. לפיכך צריך תשועו (ג) שוא ידברו. כי יאמרו בכ זהו שוא: ושפת חלקות. שם

(ג) שפת חלקות וגו'. שמחליקין ידברו אחד בפה ואחר (ד) יכרת ה' כל שפתי חלקות חנינא: מה תקנתן של מספרי ל הוא יעסוק בתורה ואם עם הארץ אחא בר חנינא אומר: סיפר אין ל כרוח הקודש שנאמר: יכרת ה' מדברת גדולות, אלא מה תקנתו הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסוק ישפיל דעתו. (ערב תנא דבי רבי ישמעאל, כל הכ עונות כנגד שלש עבירות עבו ושפיכות דמים. כתיב הכא לשון התם בעבודה וזה אנא חטא ה בגילוי עריות כתיב ואיך אעשר



ספר  
נועם אלימלך

זה החיבר אשר חיבר ה"ה הרב המקובל החסיד המפורסם איש אלקים  
קדוש יאמר לו אשר מעייניו יוצא חוצה ותורתו אמונתו תורת אמת על  
חמשה חומשי תורה כאשר עיניכם תחוינה משרים: גם כמה ליקוטים על  
פסוקים וגמרות ודרשים מיוסדים על אדני פו להורות לעם ה' דרך ה'  
את המעשה אשר יעשון:

הובא לבית הרפוס ע"י הני תרי אחים ה"ה הרבני המופלג החסיד  
המפורסם מוהר"ר אלעזר ואחיו הקטן ה"ה הרבני הותיק  
החסיד המפורסם מוהר"ר אליעזר ליפמן נר"ו:  
וע"י המסייע האלוף התורני הנגיד  
מוהר"ר יעקב רוב בער הלוי  
ה"ר שמואל ריים  
מק"ק לבוב:

לסדר לפרס כי אמר אלהי אבני בעזרי לפ"ק



יוצא לאור מחדש ברוב פאר והדר ע"י

מכון סוד ישרים

שנת תשס"א לפ"ק

ע"ה"ק ירושלים תובב"א

**בראשית** צרא פירוש רש"י ז"ל בשביל התורה שנקרא ראשית ובשביל ישראל כו'. נראה לפרש דרש"י ז"ל כיון צדדים האלו להראות אחדותו ית"ש שהוא יחיד בנפלאותיו וצורא אמת דזה האות וראיה מעמו ישראל הנדיקים אשר אור שכלם ולצם רחב מאוד במעלות ומדות טובות עד אין קץ אשר עינינו רואין מעלתם הגדולה מכל האומות והמורה הקדושה אשר נתן להם האל הטוב ברחמיו שני האלו יתנו עידיהן וילדקו על רב נוראותיו ונפלאותיו אשר צרא עולמו לבדו בלי עזר וסיוע בלעדו עד"ש" שלשה מעידין וע"ז הקב"ה ותורה וישראל. וזה שמע ישראל ה' (דברים ג, ד) רמו שמע על התורה כי שמע היא התורה ששמענו מפיו יתצ"ש וישראל הם עדות על השם שהוא היוצר הוא הצורא. ולזה כיוון רש"י ג"כ בצומרו בשביל התורה ובשביל ישראל לומר ששני אלו הם ראוי על בראשית וק"ל:

**וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ בּוֹ יוֹצֵר עֲדָיו וְנִקְדָּם לַפֶּרֶשׁ הַפְּסוּקִים כִּי לְדִיק ה' לְדָקוֹת אֱהָב (מַהֲלִים יא, ז) הַפִּי כִּי הוּא דִּהְנֶה עֵינָיו רוֹאֵין דְּרָךְ בְּנֵי אָדָם הַדְּבַר שֶׁשׁ לֹהֵם כְּבָר אֵינוֹ חֲבִיב צֵעִינֵיהֶם אֲלֵא מִשְׁמוֹקִים תַּמִּיד לְדַבֵּר שְׁמוֹן לֹהֵם אֲבָל הַצּוֹרֵא בִּיָּה אֵינוֹ כֵּן אֲעִ"פּ שֶׁלְּדִיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו וְנִתֵּן לְדָקָה לְכָל בֶּשֶׂר אֲעִ"פּ מִתְּאוּרָה וּמִשְׁתּוֹקֵק בְּלָדָקוֹת אָדָם וְאִם לְדָקוֹת מִה נִתֵּן לוֹ (ע"פ אֵינוֹ לֹה, ז) רַק לְהַטִּיב לָנוּ בְּאַחֲרִיתֵינוּ לִזֶּה אֲמַר הַכְּתוּב כִּי לְדִיק ה' לְדָקוֹת אֱהָב אֲעִ"פּ שֶׁלְּדִיק ה' בְּעֲלָמּוֹ וְאֵינוֹ חֲסֵר בְּמַדּוּתוֹ כְּלוֹם אֲעִ"פּ כְּלָדָקוֹת אֱהָב וְזֶה שֶׁבָּה גָדוֹל לְהַצּוֹרֵא יִתְצ"ש וְיַתְעֵלָה שֶׁמִּקְבָּל תַּעֲנוּג וְאֵינוֹ צָרִיךְ לָנוּ. אִו**

יאמר כי לדיק ה' כו' דהנה הצורא ב"ה יחיד במדותיו שכל מדותיו הוא אללו ית' אחדות גמור (עי' זוה"ק פתח רטו.) ואנחנו עמו ישראל כל אחד חלוק במדותיו ועובד שמו יתברך לפי צחינתו וזה פי' הפסוק כי לדיק ה' לומר אע"פ שהצורא ית"ש יחיד בלדקתו והכל אחדות גמור אללו ית' אעפ"כ לדקות אהב ר"ל כל מיני לדקות אהב ומקבל מאתנו אע"פ שכל אחד נתן לדיקה צחינתו יש שכונתו לשמים לבד למען שמו ית' ויש שמכוונים לטובתם אעפ"כ מקבל מהם כי מתוך שלא לשמה כו' (פסחים ג:) וזהו לדקות אהב לשון רבים שאהב מאתנו הכל כל מיני לדקות. וזהו בראשית כו' את השמים ואת הארץ שזה העובד לש"ש הוא צחינת שמים והעובד שלא לשמה הוא צחינת הארץ את הכל צרא ית' שמו וכלל רצונו ית'. וזה שמפרש הכתוב והארץ היתה תוהו כו' פי' אע"פ שהעובד שלא לשמה היא מדריגה שפילה אעפ"כ חפץ צו ית' ג"כ. והטעם אמר הכתוב ורוח אלהים מרחפת על פני המים ע"ד דאיתא במדרש (ב"ר ג, ד) רוחו של משיח ור"ל כשיצא משיח יהיה הכל מחוקק: L

**וַיִּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר.** לכאורה מה רצותא שאמר הש"י שיהיה אור ויהי אור מה חידוש הוא שאמר ויהי. וגם יש לדיק מה שאמרו ל (מוצא ברש"י לעיל א, א. ועי' ב"ר יב, טו) מתחילה עלה במחשבה כו' וראה שאין העולם מתקיים כו' וכבר דקדקו (עי' אה"מ הק') חלילה לחשוב ולומר על הצורא הפשוט אמיתי שמתחילה עלתה במחשבתו כך ואח"כ שום השחנות חלילה וחלילה \* ונראה לפרש דאיתא בכתבים (ליקוטי תורה ר"פ בראשית

טז. עי' זוה"ק אחרי עג ע"א, וראה חגיגה ג ע"ב בתוספות ד"ה ומי מש"כ בשם המדרש, ועיין פרשת שמיני ד"ה ויבא (רכו.) "שלשה מעידין וע"ז הקב"ה וישראל ושבת". יז. עיין היטב זו"ח כו ע"א, ועי' זוה"ק ויחי דל ע"ב, ושם וישב קפ ע"ב.

ד"ה ורוח) ורוח א' מ"ת רמו על הר הכלים והיא עבו הניצויות (עי' ע"ת אלהים כו' וירא דלכאורה ג"כ אי שאחר שראה הבין לומר ולחשוב כך (ס.) אך העינין וי הצורא ית' היוצא צריך עוד לשום צמאמר פיו ית' יוצאין אם היה א' אלו יהי אור היה כמו שהי' צעת ש' ב"ה חפץ דווקא אוחס הניצויות ול א היה צורך לעי עושה הש"י שו ביכולת הנדיקים (עי' קידושין ל:) לו עשה הש"י צרו הרמה וראה והצ הניצויות צראיי ללדיק שיהא יכולי פי' הכתוב ויאמן הש"י יהי אור ו האור לקדמותו כו עבודה והש"י הנדיקים שהם יי

יח. בדפוס שקלאור מ מעתיק "פעל עזר". זה ר"פ ראה ובגליון המחבר הק'. כג. דז בד. ע"ע בפרדס שכי מוסיף "מחמת שאין היה להטיב לברואים

7

וְגַם אַחֲרֵי־כֵן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים  
אֶל־בְּנוֹת הָאָדָם וַיִּלְדּוּ לָהֶם תְּמָה  
הַגְּבֵרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם אֲנָשֵׁי הַיָּשָׁם: פ  
← מַפְסֵרָה וַיֵּרָא יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם

בְּיוֹמָיָא הָאֵנֹנִי וְאַף בְּתַר כֵּן דִּי  
יַעֲלוּן בְּנֵי רַבְרַבְיָא לְוֹת בְּנֵי  
אֲנָשָׁא וַיִּלְדּוּן לָהֹן אֲנֹנִי גְבַרְיָא  
דְּמַעְלָמָא אֲנָשֵׁין דְּשָׂמָא: ה וְחָזָא  
" אַרְי סְגִיאת בִּישַׁת אֲנָשָׁא

לקט בדיר

רש"י

השמים צחטאס, וכן כתב רש"י בעלמו צפ' שלח י"ג ל"ג  
עיי"ש, ועד כאן פתר תיבת הנפילים, כלומר נקראו נפילים  
ע"ש שנפלו ולחוספת ביאור אמר ובלשון עברי לשון ענקים,  
כלומר לשון העברי רגיל לקרוחם ענקים, והיינו הן, ומה  
שאמר והפילו את העולם אינו לפרש משמעות הכתוב, אלא  
לפרש כוונת הכתוב, שבשגיל שהיו מלאכים גדולים וגבוהים  
ומשובים בעיני הצריות דין גרמא שעלה להם להטעיה  
ולהפיל את העולם, ואמר בלשון והפילו, שלשון נופל על לשון  
(בדח"י): י' דביבור זה אין רש"י מפרש משמעות הכתוב כלל, אלא מסיים הכוונה, כלומר הגם שלא היה להם מוכיחים  
וביאים שילמדו דרך מוסר, אבל היה להם ללמוד מאבדון של דור אנוש, אלא ודאי הקלקלה הימה מגדוליהם שמעצו  
מעשיהם בחלומיהם ע"כ לא נכנעו (בא"י): יא' כאן מפרש רש"י משמעות פשט הכתוב, כלומר לא רק הם בעצמם  
שנפלו היו ענקים גדולים ומשובים, אלא גם אחרי כן אשר יבאו פי' כשהנפילים הללו נמערבו צנני אדם שלקחו להם נשים  
מבנות האדם, יולדו חלציהם היו כיוצא בהם (בא"י): יב' תיבת הגבורים נשאר כפשוטו, גבורים דעתם נכח ונקומה, אלא  
הכוונה היא שמחמת גבורתם מרדו במקום (בא"י): יג' אין המקרא יולא מידי פשוטו, אנשי השם פירושו כמשמעו שהיו  
ידועים בשמותם לחשיבות לגבורה ולגדולה, אלא לפי שבאשר שהיו אנשי שם זה היה סיבה שהדור נימח והחוש, וכן לדרך הב'  
שזה היה סיבה ששממו את העולם, על כן אמרו רבותינו ו"ל צב"ר שממם מורה על מעשיהם - ודע שלמעלה בפסוק ב'  
פירש רש"י בני האלהים צב' דרכים, הראשון בני השרים והשופטים, והשני מלאכים שנפלו, וגם לדרך הראשון אין הכתוב

אור החיים

בעולם הזה וקפץ עליו רוגזו של יוסף, וכן כל דיק  
ולדיק כשרואה עלמו עברו עליו ל' יום (בשלוה)  
מפחד על עלמו שאינו מרוצה לעולם העליון והטעם  
הוא כי כן גזר ה' שלא יתנהג במדת רחמים גמורה  
בעולם הזה ואפילו עם הצדיקים (ערכין ע"ז): והוא  
אומרם בשגם הוא צער פירוש מאותן שיש להם לב  
בשרי"ה על כל פנים תרדפם מדת הדין לשלם  
דקדוקי העצירות ובזה יתרצה המורא בלב  
הנצחיים כשיעשה דין בצדיקים ויראוהו, וגם  
הצדיקים להנחילם י"ש עולמות:  
ד. וירא ה' כי רבה רעת האדם וגו' וינחם ה'  
כי עשה וגו'. לריך לדעת אומרנו רעת

אור בהיר

כשהימה חריבה מתו. (תח) ולא לב אכן. (תב) פי' משיג גבול רעשו לגבול ממנו קרקע. (תי) פי' גול בכלל הוא פרט

לכיוון  
מיס עו  
היא הכ  
יסוד כ  
מהאש  
כי כל  
צראס  
והוא יכ  
יסודה  
שעיקר  
נצראו  
לא ינו  
צריה  
יסוד ש  
דכתיבו  
האדמה  
ישיבתו  
צאור  
מהנה  
ממע  
העפר  
מן הג'  
הכוונה  
הצירור  
האדם  
צנוי מן  
מרשעתם  
שכמו ש  
כ"ג ב' ו'  
ביסוד ה'  
האור ו'  
נמעלה ו'  
שזה חבל  
להעלות ו'  
צארן.  
על כן ויי  
לספך מד  
דין.

בְּאֶרְץ וּכְלִיָּצָר מַחְשֶׁבֶת לְבוֹ רַק רַע  
כָּל־הַיּוֹם: וַיִּנְחַם יְהוָה פִּי־עֲשָׂה אֶת־

בְּאֶרְעָא וּכְלִיָּצָר מַחְשֶׁבֶת לְבָהּ  
לְחֹדֶר בִּישׁ כְּלִי יוֹמָא: וַיִּתְבּוּ  
בְּמִימְרָה אֲרִי עֶבֶד יְת אֲנִישָׁא

לקמ' בהיר

רש"י

הזה כאן ו מפירושו שפירשנו, אלא שהכוונה בו יהיה על  
השרים והשופטים (בא"י), ומציא רש"י צ' דרושים שבצ"ר,  
שלפי דרוש הא' היל"ל אנשי "שמות" שהיו אנשים רבים  
ושמות רבים וכל אחד שמו מורה על מעשהו, ולדרוש הב' היל"ל אנשי שם בלא ה"א, כי הה"א מוספת הוא בלשון שממון  
ומבטל הדרוש (מ"ל): יד) פי' מיצת בארץ המיומרת מכריחו לפרש וינחם מלשון נחמה, דרך משל אדם שהשקיע ח"י  
מעומיו בשדות וחליו בשמורה והפסיד השדות נחמה היא אללו שלא קנה בכל מעומיו שדות, כמו כן בני האדם המרידו את  
התחתונים למרוד בהקב"ה והיתה נחמה שלא המרידו את העליונים, ולפי"ו הוצרך לפרש וינחמו וכו' כמרגומו שעלה בלבו  
של הקב"ה פי' חשב להעניב את האדם ע"י המצול ולשם לו מה שמרד בעצמו והמריד את התחתונים, שאם נפרש כפשוטו  
שהקב"ה בעצמו נעצב, יהיה סתירה על מה שאמר שהיתה נחמה אללו (רא"ם), ועוד הלא באבוד רשעים רנה כשנמללה  
סאתם ואין כאן עונן (ב"ב), ובכל זה יש דחוקת שהלא נחמה זו אינה שלימה, שעכ"פ מרד והמריד התחתונים, גם חיי"ו  
של וינחמו אינו מיושב על נכון, שפירושו נחפעל שהוא בעצמו נעצב, והיל"ל ויעצב האדם, ע"כ מציא הדי"א (מ"ל):

אור החיים

שמעשה האדם ציד האדם (י) ואין הקב"ה מושכו  
וכו' ע"כ. והראצ"ד ה' יכפר בעדו נהג מיעוט כבוד  
בהרמז"ם על דברו כזה והעלה כי טוב לומר  
שראותו יתצרך כראות אלטונינין וכו' יעוין שם  
דבריו. ודברי הרמז"ם עיקר כי אין אופן ידיעה ה'  
מושגת אללנו ומי ידמה לה' לקחת ידיעה מהנדמה  
אליו. ואשכילך כי ה' יכול לשלול הידיעה המושגת  
צדיעתו (י"א) לכל ידענה כשירצה האדון מה שאין  
כח באנוש לעשות זאת שחגיע אליו הידיעה ולא  
ידענה, והוא שרמז רמז"ם באומרו ואין דעתו של  
אדם יכולה להשיג וכו' כי איך אפשר שחגיע עדיו  
הידיעה מעלמה ותהיה מושללת מעלמה, והוא  
שאמר הכחוב (במדבר כ"ג) לא הביט און ציעקב  
ולא ראה עמל הנך רואה כשירצה ה' שלא לדעת  
ישלול הידיעה הגם שהידיעה ישנה מעלמה כי אינו  
בצחינה האדם שהידיעה הוא חוץ ממנו לומר ימנע  
ולא ידענה כי ה' הוא ודעתו אחד (י"ב) ואינו לריך

אור בהיר

תב) פי' יש צחירה חפסית ואין הידיעה מכריחו. תבא) פירוש הגם שהשיג אותו אף על פי כן שוללו. תכב) וא"כ סברא  
שלנו נוחת שממה נפסק, שכשישנו לעצם ישנו לידיעה, ואם אין ידיעה גם העצם אינו חס ושלוס. תכג) למשל אדם מוג טוב לא  
יעזור כח להביט ברע. וכל זה מן הסתם או במקום שנכתב כן, כגון הכא וצפ' בלק וכדומה, אבל ודאי שיטנס דברים שלא שללם  
מהידיעה הגם שהם רעים במקום שרנו היה דוקא לדעת כניכול וכמו שאמר למעלה "שכשירצה" ה' שלא לדעת, כלומר רק כשירצה,  
ובזה לא קשה למה אמר הכחוב צפ' וילך וקם העם הזה וזה וגו', הרי שלא שלל הידיעה, וכדומה לזה רבים. תכד) כדי לשעשע

בְּאֶרְעָא וְאָן  
מן העליונים  
אל לבו של מר  
חכו\* תרגום  
של מקום  
במחשבה לפי  
וכן כל לשון  
ובן אדם ויה  
דברים ל"ב ל"ו  
נחמתי כי הן  
אחרת הם:  
מעשה ידיו"  
צ"ח, חו כח.  
שאל את ר' יו  
שהקב"ה רוא  
כתוב ויחטב  
אמר לו הן,  
ושימחתי את  
למות, אמר ל  
אבל, אמר ל  
שסופן לחטוו  
שינוי נטחאות יו  
שיבא זמן שאצט  
ואצילות, לא שני  
ברא את האדם  
הביט און  
רשעה, תכ"ה) וי  
אין לריך לקב  
הלדיקוס תכ"ו),  
טענה זו הו  
טוען נגד עלנ

במעשי לדיקים.  
בכלל. תכז)  
יש אם אינו מניע  
מאחר שה' טוב  
טוב. תכח)



בְּאֵרָא וְאָמַר בְּמִקְרָה לְמַתְבַּר הָאָדָם בְּאֵרָן וַיִּתְעַצֵּב אֶל־לְבוֹ:

רש"י

לקט בהיר

מן העליונים היה ממריד בנ"ר: ויתעצב. האדם אל לבו של מקום, עלה במחשבתו של מקום להעליבו, וכו' \* תרגום אונקלוס, ד"א וינחם נהפכה מחשבתו של מקום ממדת רחמים למדת הדיוט, עלה במחשבתו לפניו מה לעשות, באלה ששעשה בארץ, וכן כל לשון יחוס שבמקרא לשון נמלך מה לעשות, וכן אדם ויתנחם (במד' כ"ג י"ט), ועל עצדיו יתנחם (דברים ל"ב ל"ח), וינחם ה' על הרעה (שמות ל"ב י"ד), נחמתי כי המלכתי (ש"א ע"ו י"ח), כולם לשון מחשבה אחרת הם: ויתעצב אל לבו. נתאבל על אצדן מעשה ידיו, כמו (ש"ב י"ג ג') נעלב המלך על בנו (ב"ה), או כתבתי לתשובת המינים, אפיקורם אחד שאל את ר' יהושע בן קרחה אמר לו אין אתם מודים שהקב"ה רואה את הנוול, אמר לו הן, אמר לו והא כתיב ויתעלב אל לבו, אמר לו נולד לך בן זכר מימך, אמר לו הן, אמר לו ומה עשית, אמר לו שמחתי ושימחתי את הכל, אמר לו ולא היית יודע שסופו למות, אמר לו בשעת הדתא חדותא"י בשעת אצלך אצלך, אמר לו כך מעשה הקב"ה אע"פ שגלוי לפניו שסופן לחטוא ולאצדן לא נמנע מלבראן בשביל\*

שינוי נוסחאות י"ח ת"א. י' ובש"ב.

שיבא זמן שאכער ואתאבל כי מה בך הלא רואה לי רב נחת צעודו קיים, גם הניח פירות צעולם, ובשעת מיחתו הייתי בלער ואבילות, לא שנתחרטמי על שמחתי, כי מה בך שרוימי נחת ממנו, עתה בשעה זו לער לי מיחתו, אמר לו כך מעשה הקב"ה ברא את האדם מפני דיקים שבהם דעבדן ליה רעותיה, וגם הרשעים יש תקוה לאחריהם דיקים העמידים לעמוד מהם

אור החיים

בביט און של רשעים היאך קבע עונש לעושה רשעה, וכי לריך לקבוע העונש לפלוני המרשיע אין לריך לקבוע עונש אלא לעושה עון ופשע. ובערך הדיקים, אין מקום לטענת ידיעתו מכרחת כי טענה זו הוא התשלום והנה ה' חפץ לשלם ואין טוען נגד עלמו מה שאין כן בעונש הרשעים שיבואו

בביט און של רשעים היאך קבע עונש לעושה רשעה, וכי לריך לקבוע העונש לפלוני המרשיע אין לריך לקבוע עונש אלא לעושה עון ופשע. ובערך הדיקים, אין מקום לטענת ידיעתו מכרחת כי טענה זו הוא התשלום והנה ה' חפץ לשלם ואין טוען נגד עלמו מה שאין כן בעונש הרשעים שיבואו

אור בהיר

במעשי דיקים. תבדח) כאן מתחיל המירוק, ופי' למשל לא קבע ה' עונש לקין בפרט, אלא קבע לרומח עונש פלוני וקין בכלל. תבדח) זו קושי, הלא בדיקים הביט, ואם כן הידיעה מכרחת בהם לעשות טוב. ומירך אמת הדבר, אבל אין זו קושיא. כי מה יש אם אינו מגיע להם, ראונו יתבדך להטיב אפילו לא הגיע, וגם הם לא יטענו נגד התשלום לומר מדוע אמה נותן לנו. תבדח) פי' מאחר שה' טוב לכל ונותן אפילו כשאינו מגיע, יטענו ויאמרו הרשעים היה לו להסתכל לנוב גם בנו והיה ידיעתו מכרחת אותנו להיות טוב. תבדח) פי' בשלמא דיקים ראה יתבדך שהגם שיושלל ידיעתו יבחרו בטוב מעצמם, על כן הביט בהם כדי לשעשע, הגם שאחר

והשבת ק"ב  
א: ו ותב יי  
ית אנשא

ה' כי עשה.  
שאלו היה

א בלשון שממון  
ס שהשקיע הני  
דס המרידו את  
ומו שעלה בלבו  
ג נפרש כפשוטו  
הנה כשנתמלא  
מונים, גם מ"ו  
ד"א (מ"ל):

ן לב לא ידע,  
וינה זו דכהיב  
ה' צעת ברוא  
ב' סיבות א'  
ל התיעובי  
זורך בדיעה  
עוד טעם ב'  
תחול טענה  
ן ש' ידע כי  
צעלמו יתחייב  
נתה אין עונש  
נה יפחד רשע  
זו של מעשה  
ללו מהידיעה  
ז' ח"ב, והוא  
אלהים את כל  
ואמר אם לא

בב) וא"כ סברה  
אדם מוג טוב לא  
דברים שלא שלם  
לומר רק כשיראה,  
כד) כדי לשעשע

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחֶה אֶת־הָאָדָם  
 אֲשֶׁר־בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה  
 מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף  
 הַשָּׁמַיִם כִּי נַחַמְתִּי כִּי עֲשִׂיתֶם: ה וְנַח  
 מִצָּא חֵן בְּעֵינַי יְהוָה: פפפ

תקפון ברעותה: ז ואמר יי  
 אמחי ית אנשא די בראתי מעל  
 אפי ארעא מאנשא עד בעירא  
 עד רחשא ועד עופא דשמאי  
 ארי תבית במימרי ארי  
 עברתנן: ה ונח אשכח רחמן  
 קרם יי: פ פ פ

רשיי

לקט בהיר

הכדיקים העתידים לעמוד מהם: (ז) ויאמר ה'  
 אמחה את האדם. הוא עפר ואציה עליו מים  
 ואמחה אותו (י"ח), לכך נאמר לשון מחוי: מאדם עד  
 בהמה. אף הם השחיתו דרכם (י"ט) (סבד ק"ח), ד"ח  
 הכל נברא בשביל האדם וכיון שהוא כלה מה לזרך  
 צאלו (שס): כי נחמתי כי עשיתם. חשנתי מה  
 לעשותי על אשר עשיתם:  
 חסלת פרשת בראשית

(מ"ל): (יט) ועדיין קשה יתור תביעת מאדם, שהיל"ל גם  
 בהמה גם רמש וכו', ועל פי ד"ח ניחא שר"ל על ידי האדם,  
 וא"כ היה לרין למחות דגים וכל הנביאה בכלל, לזה הביא ב'  
 דרכים, איש את רעהו יעוזרו (מ"ל): (כ) כבר פירשנו  
 שכל לשון ניחוס מחשבה אחרת היא, "כי" הראשון הוא  
 נתינת טעם, ו"כי" השני מראה על הזמן, כמו כי תבואו אל  
 הארץ, כלומר למה אמחה וגו' כי מחשבה אחרת עלתה לפני  
 מאותה מחשבה שהיתה או בשעה שעשיתם, והכוונה בזה  
 שלא חפרשו שנתחרטי מעשיכם, שהלא סוף מעשה  
 במחשבה תמלה:

אור החיים

פירוש לא לזד מעשיו כי בצחינת החזרה שחזר ה'  
 מצריאת האדם לא יצילנו היותו זדיק ולזה הולרך  
 לומר מלא חן ולא מחאו. ואין מזה הוכחה לומר כי  
 לא היה זדיק כי הגם שהיה זדיק לא תצילנו לדקחו  
 אלא צחינת החן שהשיג מאמלעות צחינת המלות,  
 כי יש לך לדעת כי יש מלצה שחועלחה היא להמשיך  
 חן על האדם או בצחינת ג' או ד' מלות ידועות, וה'  
 לא הודיע חועליות המלות לטעם שאמרו ז"ל  
 (תנחומא עקב) שירוצו כל העולם לחועליות וזה נח  
 זכה ומלא החן (י"ג) גם שמו יגיד כן נח חן:

הוא עלמו שלל ידיעה זו ממנו (י"ג):  
 ז. ויאמר ה' אמחה וגו'. הולרך לומר כי נחמתי  
 וגו' ולא הספיק צמה שאמר  
 צסמוך (י"ג), צא לומר שטעם שאמר אמחה הוא  
 לזד שניחם על עשייתם לא לזד מעשיהם הרעים, כי  
 יש הפרש אס הכליון יהיה לזד מעשיהם הרעים  
 ימלאון שלא יחייבו כליה (י"ג) וכס אוחס שלא  
 הגיעו לעונשין ואס יהיה הכליון לזד כי ניחם ה'  
 קעון וגדול שס הוא בכלל הגזרה ולזה אמר אמחה  
 וגו' כי נחמתי כי עשיתם ולטעם זה אין נמלט,  
 ולזה אמר חיבך ומיד ונח מלא חן צעיני ה' (י"ג)

אור בהיר

ההצטה מוכרחים, מה נכך, הוא יתן להם ואין מי שיקשה דבר, מה שאין כן הרשעים, שרצונם מחמת עצמם להרע, אס יציע צהס לטוב,  
 אס כן צלחמת אין כאן שום צחירה. (תבט) ולא היה יודע או כביכול מה שידע עתה, על כן וינחם. (תל) הלא אמירה זו היא  
 לעצמו. כלומר, חשב כן, אס כן כבר אמר וינחם ה' וגו'. (תלא) הגם שכולס מטאו. (תלב) הלא היה לרין קודם לומר מעשיו  
 הטובים שמלדס מלא חן. (תלג) צעזור ששמר הכל:  
 בעזור עולמות השי"ת סיימתי פ' בראשית

ה כה אמר  
 נשמה לעב  
 ואצרך ואו  
 אפיר מפי  
 ותהלתי ל  
 אשמיע א  
 ומלאו אי  
 מראש הר  
 יצא כאיל  
 מעולם א  
 ונבעות ו  
 עורים בך  
 ומעקשים  
 בשת תו  
 והעורים  
 כמשלים

כב והוא  
 מציל מי  
 נתן למי  
 אבו בך  
 ותלהטו  
 יהנה בן  
 ב ביתע  
 ולהבה  
 כפרך נ  
 ואתן א  
 זרעה וי  
 ובנותי  
 עשיתי  
 יתרו וי  
 וישמע  
 ור





ספרי

הרה"ק הרבי רבי שמעלקא  
מניקלשבורג

# חידושי הרבי רבי שמעלקא

על הש"ס בהלכה ובאגדה

להגה"ק החסיד האמיתי רבן ומאורן של ישראל

הרבי רבי שמעלקא הלוי איש הורוויץ זצלה"ה מניקלשבורג

ספר

# חידושי הריב"ש

על סוגיות הש"ס

להגאון הגדול המפורסם בחריפות ובקיאות שר התורה והיראה מו"ה צבי יהושע

הלוי איש הורוויץ זצלה"ה אבד"ק טרייביטש בן הגה"ק הרבי רבי שמעלקא

הלוי זצלה"ה וחתן דודו הגה"ק רבי פנחס הלוי זצלה"ה בעל הפלאה

נערך ונסדר בעזה"י ע"י

יצחק הלוי בלעדי

נכד המחברים

מכון זכר נפתלי

ע"ש הרה"ג ר' נפתלי קרליבך זצ"ל

בראשות בנו הרה"ג ר' אלי' חיים שליט"א

בסיוע מוסדות בוסטון באה"ק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר מבוסטון שליט"א

עיה"ק ירושלים ת"ו

שנת קנז דברי שמואל לפ"ק

תשמ"ט

# עירובין

## פרק מבוי

דף ו' ע"ב. אמר רבב"ח אריו"ח ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות כלילה חייבין עליה משום רשות הרבים. היינו מי שהוא רוצה לבא ליראת השלימות, אזי צריך להיות הדלתות היינו הפה העליון והתחתון, נעולות, כדי שלא יעברו עליהם המים הזיונים ר"ל, ומכח שהן נעולות רק לתורה ולתפלה בא מכחם אחר כך לעיני השכל לראות בתפארת גאון עולם עליהן<sup>(א)</sup>.

אן יאמר דהנה כשהאדם בא לחסות בצל כנפיו ית"ש, החצונים רוצים לדבק בו לילך לינק מהקדושה, משום זה איתא שירושלים דלתותיה נעולות, היינו יש מ' פתוחה מורה על מ' יום, ויש מ' סתומה מורה על מ' לילה, ובמ' סתומה יש ב' דלתי"ן<sup>(ב)</sup> וזהו דלתותיהן נעולות, וגם יש במ' סתומה ד' קווין מרמוז על מ' לילה<sup>(ג)</sup>.

דף י"ג ע"ב. כל המחזור על הגדולה גדולה בורחת ממנו וכל הבורח מן הגדולה גדולה מחזרת אחריו. אמר הר"ק הרבי רבי שמעלקא מניקלשבורג מטבע הדברים כשאדם רואה שרודפין אחריו הרי הוא בורח שמא רוצים לתופסו, וכן כשאדם בורח

פתאום הרי רודפין אחריו ורוצים לתופסו, וזהו כוונת רז"ל בפשוטו כמה שאמרו כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו דהיינו. כשאדם רודף אחר הכבוד הרי ממילא שהכבוד בורח ממנו שלא יתפסוהו, אבל כל הרודף מפני הכבוד, ממילא הכבוד רודף אחריו כנ"ל<sup>(ד)</sup>.

**אשם.** ת"ר שני שנים ומחצה נחלקו ב"ש וכו"ה הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא. איתא בברכות דף י"ז ע"ב מרגלא בפומי דרבא תכלית חכמה תשובה ומעט וכו' שנאמר ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם (תהלים קיא, ט), ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם, לעושים לשמה וכו' וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, ע"כ. ויש לדקדק נהי דגדול העושה לשמה מהלומד שלא לשמה אבל מנ"ל דנוח לו שלא נברא, וגם קשה דהאי עונש להאי ענין מאי שייך.

**וביאר** על פי מה דמבואר בעירובין (י"ג ע"ב), פלוגתא דבית שמאי ובית הלל אי נוח

(א) דברי שמואל חיי שרה. (ב) ע"י מ"ב סימן ל"ב ס"ק רל"ג. (ג) דברי שמואל פסח (קסו). (ד) הקדמת נזיר השם וסמיכת משה. בש"ס דילן ליכא מאמר כל הרודף אחר הכבוד, אך כע"ז איתא בירושלמי סוטה סוף פ"ט ובע"ז פ"ג ה"א, ואנו הסמכנו דברי רבינו ע"ד הגמרא עירובין כאן כיון דדומים בתכנם.

לו לאדם שלא נברא יו וגמרו נוח לו שלא נברא המהרש"א בחידושי אגרו ע"ב, הלשון נמנו וגמרו פי רבו הלאוין שהן שס"ה ש על העשין שהן רק רמ"ו שכר וקרוב להפסד יותר דנוח לאדם שלא נברא ע דמבואר בקידושין (מ' ע"ה הקב"ה מצרפה למעשה מצטרף עיי"ש, א"כ יש ב פעמים רמ"ח, פעם אחר אחת על המחשבה, משא רק המעשה א"כ שוב נפי **ועפ"ז** אמר לפרש הפס דעת האדם כלומו עבירות מרוכים על השכר, טובה של המצוה מצטו מרובה, לזה אמר שראו מחשבת לבו רק רע כל הי

(ה) הקדמת נזיר השם וסמיכת אות קיה, מאזני צדק פ' בו ראה, שיורי קומץ למנחה דן שבסו"ס שמן הטוב שהארץ ובהקדמת בעל הפלאה לספרו ישועות יעקב ס"פ בראשית, כן.

והננו להציג דברי הנועם : שלא נברא יותר משנברא, וע מצוות עשה, והדרך הבלתי להפסד יותר משכר, וזהו נמ מל"ת שהם מרוכים מאשר ישראל מוהרש"ש הלוי זלה יותר משלא נברא, לפי שז כפליים יחשבו ולא כן הלז ז"ל כל העוסק בתורה ומצ לו שלא נברא דהשתא קרוב

ממצות ה' מעורב במחשבתו מחשבת פיגול א"כ ההפסד מרובה על השכר, מש"ה וינחם ה' כי עשה את האדם שטוב לו שלא נברא כנ"ל, ולזה אמר רבא דכל העושה שלא לשמה שאין מחשבה מועלת להצטרף לטובה וא"כ עלול אל ההפסד יותר משכר אזי נוח לו שלא נברא וא"ש והבין<sup>ל</sup>.

פרק עושין פסין

דף י"ח ע"ב. אמרה יונה לפני הקב"ה רבש"ע יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך ואל יהיו מתורקין כדבש ותלזין ביד בשר ודם. הנה בש"ך יו"ד סי' צ"ו סק"כ פסק דזית מקרי דבר חרין דאמרי בעירובין שאמרה יונה יהיו מזונותי מרורין כזית, ושמעתי מקשים בשם המנוח הרב הגאון המפורסם מ' מאיר סג"ל זצ"ל שהיה אב"ד דק"ק טיקטין שהרי במסכת פסחים דף ל"ו ע"א איתא יכול אדם יוצא בבכורים, ר' עקיבא

לו לאדם שלא נברא יותר משנברא נמנו וגמרו נוח לו שלא נברא יותר משנברא, ופי' המהרש"א בחידושי אגדות למס' מכות (כ"ג ע"ב), הלשון נמנו וגמרו פי' שמנו מנין המצות ורבו הלאוין שהן שס"ה שמגיע עליהם עונשין, על העשין שהן רק, רמ"ח שמקבלים עליהם שכר וקרוב להפסד יותר משכר, מש"ה גמרו דנוח לאדם שלא נברא ע"ש. ואמנם לפי מה דמבואר בקידושין (מ' ע"א), דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ומחשבה רעה אינו מצטרף עי"ש, א"כ יש בקיום מצוה עשה שני פעמים רמ"ח, פעם אחת על המעשה ופעם אחת על המחשבה, משא"כ בל"ת לא נחשב רק המעשה א"כ שוב נפיש השכר על ההפסד.

ועפ"ן אמר לפרש הפסוק וירא ה' כי רבה רעת האדם כלומר שראה שהרעות מצד עבירות מרובים על השכר, וכ"ת כיון דהמחשבה טובה של המצוה מצטרף א"כ מידה טובה מרובה, לזה אמר שראה גם כן כי יצר מחשבת לבו רק רע כל היום שגם בעשותו אחת

ה) הקדמת נזיר השם וסמיכת משה, נועם מגדים בלק, אך פרי תבואה סו"פ בראשית, דמשק אליעזר בראשית אות קית, מאוני צדק פ' בחקותי, זרע קרש דף ס"ב, אמרות טהורות תהלים קיט ב' פ', חמדת צבי תרומה, דאה, שיורי קומץ למנחה דף מט, חי' מהר"פ ח"ב דף לו, יחי ראובן חגיגה י"ב, וע"ע בקונטרס צפחת השמן שבסו"ס שמן הטוב שהארין בזה. ובספר בנין אריאל הביא ענין זה בשם אביו הג"ר ארי' ליב אבד"ק אמסטרדם. ובהקדמת בעל הפלאה לספרו הפלאה על הש"ס, הביא ענין זה בשם זקנו הג"ר מאיר אב"ד טיקטין, ועי' עוד בספר ישועות יעקב ס"פ בראשית, ובספר אור חדש סו"פ קידושין ובספרו חות יאיר, ובספר יבין שמועה, ג"כ כתבו כן.

והננו להציג דברי הנועם מגדים ריש פ' בלק שהביא ג"כ בשם רבינו בנינו לישון קצת: נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, ועי' במהרש"א, היות דיש לפני האדם שני דרכים בבואו לזה העולם, הדרך הטוב לקיים כל מצוות עשה, והדרך הבלתי טוב לעבור על ל"ת, והל"ת הם שס"ה ומרובים ממ"ע שהם רמ"ח, והרי זה קרוב להפסד יותר משכר, וזהו נמנו, שהביאו המ"ע והל"ת במנין ומספר, ועי"ז גמרו שנוח לו לאדם שלא נברא דנשמר מל"ת שהם מרובים מאשר נברא ויקיים המ"ע, שהוא קרוב להפסד ורחוק משכר ע"כ, ומשמ"י דהרב החסיד גאון ישראל מוהרש"ש הלוי זלה"ה שמענו דעל כל זה מקום יש בראש לקיים דברי בית הלל דנוח לו לאדם דנברא יותר משלא נברא, לפי שאז"ל מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה משא"כ מחשבה רעה, א"כ רמ"ח מ"ע כפליים יחשבו ולא כן הלאוין ול"ת, נמצא דטוב שנברא דהשתא קרוב לשכר יותר מלהפסד, ועפ"ז פי' אמרם ז"ל כל העוסק בתורה ומצוה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, והיינו דכשאנו מקיים המ"ע כראוי אזי יותר נוח לו שלא נברא דהשתא קרוב להפסד ורחוק משכר ע"כ דברי הרב ז"ל.

זהו הרודף שאדם בורח מפני (לד) ב"ש ? שלא נוח לו וגמרו איתא תכלית חכמה קיא, י, עושים נוח לו העושה דנוח אי ענין יג ע"ב, אי נוח מת נזיר ובע"ז

האשה נקנית פרק ראשון קדושין

עין משפט  
גי מצוה

16

בגון רבי צדוק. שלבס כה לכוף ידו להחגיג בחפזי קוט: אמר מאי נפקא מינה. דהא מילתא דלא דחתן לי אלמא מכלל טמא לה לי ללמוד  
מנחן דעבד האי בעובד ארומי ראי למחל טמא: שגרת חזרא. אומה ארומי הפיקה את המנוח ללמוד דברי הטמא סס. ואשה גדולה  
היתה שאין יכול לפטר ממנה ומסור גידה להורגו: קא מנחא ליה. לאומו עלי כמותו: נפיל בהא. כבוד של גיבס: אי ידעי: אילו דעמי  
שחמור עליהם הדבר כל כך: דיקולי. קליט גמיש נחמט סס פלפלין: אטרחתן. שהימי נמקום אחר רמון ד' מאות פקדי: לאו עניותא.  
במניה אם לא העניות לא הלכתי תורה אור

**ליתו עסקי במלמט נשים:** שיפא. שם כלי: דיעור. והנשים: יאיריבין  
ימך. לעולם הבא: ייטב לך. כמין:  
ימצא חיים. לעולם הבא דקרה וכנה  
בעולם הזה: הדיך. בעולם הזה  
ואורך ימים לעולם הבא: בשלוח  
הקן גמי כר. ולקמייה: רבי אירי  
אסברא לי. איני דומה לאלו דהקן  
כוליה הכריות והקן ממנו ומנאל טוב  
לנשים וטוב לבריות ובההוא כמי כי  
פרי מעלליהם ילכו דכתיב קרה כמי  
כי טוב כי פרי מעללי ילכל כמי  
אלל בשלות הקן טוב לנשים הוא ואין  
כלן טוב לבריות ולא כמי כי פרי  
פרי מעללי ילכל והלך לא מניה  
גבי אולל פירותיהן בעולם הזה: רע  
פרי מעלליהם ילכו דכתיב קרה כמי  
וגני: רע לשמים ואינו רע לבריות.  
נגלה ערות מבזה מועדים אולל מלכ:  
אין לו פירות. אין נפרעין ממט  
וימר מדי רשע: עבירה שעושה  
פירות. כגון חילול הקס שאלס טמון  
עובר עבירה ואחרים למדין ממני  
לעולם ק: מחשבה שעושה פירות.  
שקיים מחשבתו ועשה: מצרפה  
למעשה. ונפרעים ממנו חף על  
המחשבה: עולא אמר. הא דמני  
פרי מחשבותם בעובר וזונה כמי כי  
הדר מהרהר לעשות מלטרפה למעשה  
ואפי לא עבד לה אין חזרתו לנש  
שמים אלל שלל הולך לה כדרכ הווא  
דלמר נעשים לו כסיהר: ואת שם  
קדושי לא תחלו. היינו פרהסא  
שכרואה מזולל ככזה המקום: ילבש  
שחורים. שלל יראה עלמו ככנורו  
אולי יך לבנו כקן וגם אם יתול  
אין חלם נטמן לב לפי שאינו חסון  
נעטייה לכן ילבש שחורים: אין  
עושין לו כחוננו. המקף אלס  
פעמים כרות וזכה כל הקטמות יחד  
אין עושין קך מלמעלה למעלה השם  
אלל נפרעין מיד: שאם היחה. קך  
המלומים שקולה ויש שלל העונות  
חילול השם מכרע את הקף למוכה.  
והא מקיפין לטון עונו כמו אין  
מקיפין כדועי (מתין דף טו)  
לקיפיהו ואלדמו (דף טז) שמקפי  
ו אלל ו ומענין אם דמות:  
(פי)

**וינעשה** מה שלבו חפץ. פי' ר' יוחנן  
חזי שחומר לו לעובר  
עבירה אלל כך אמר ר' אלעאי יניעם  
דרכים והלככות וניעם שחורים  
מאכרים יגר הרע ומונעים אלס  
מן העבירה:  
**אין** מקיפין בחילול השם. פי' ר'  
מכנה במסכת אבות ותמא  
היינו הא דתמן (פי' מל) כל המחולל  
שם שמים כסדר נפרעין ממט גבלי  
אלל לטון מקיפין קסה ותמא כבייחא  
היא חף על גב דלמחר תן:  
למוד

**צדוק** חבד רב כהנא היה קמובין דיקולי תבעתיה והיא מצוניהא אמר לה  
איולי איקשיש נפשאי סליק וקפול מאגרא לארעא אתא אליריה קבליה אמר  
ליה אמרתן ארבע מאה פסי אל מי גרם לי לאו עניותא יהב ליה שפא  
דינרי: רמי ליה רבא לרב נחמן. תנן אל דברים שאדם עושה אותן  
ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקדן קיימת לו לעולם הבא אלו הן כיבוד אב  
ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד  
יכולם בכיבוד אב ואם כתיב למען יאיריבין וימך ולמען ייטב לך בגמילות  
חסדים כתיב רודף צדקה וחמד ימצא חיים צדקה וכבוד ובהבאת שלום  
כתיב בקש שלום ורדפתו וכתיב התם הודף צדקה וחמד בתלמוד תורה כתיב  
הוא חיך ואורך ימך בשלוח הקן גמי כתיב למען ייטב לך והארבת  
מיס יותני גמי הא תנא ושיר תני תנא אל דברים ואת אמרת תנא  
שיר אמר רבא רב אדי אסברא לי אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם  
יאכלו וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב אלא טוב לשמים ולבריות  
זהו צדיק טוב לשמים רע לבריות זהו צדיק שאינו טוב כיוצא בדבר  
אתא אמר אי לרשע רע כי גמול ידעו יעשה לו וכי ירשע רע ויש  
שאינו רע אלא רע לשמים רע לבריות והא רשע רע לשמים ואינו רע  
לבריות זהו רשע שאינו רע: אחותיש לה קין ויש לה פירות שנאמר  
אמר צדיק כי טוב וגו עבירה יש לה קין ואין לה פירות שנאמר אי לרשע  
רע וגו' ואלא מה אני מקיים יאכלו מפרי דרכם וממעצותיהם פירות  
עבירה שעושה פירות יש לה פירות ושאינו עושה פירות אין לה פירות  
מחשבה טובה מצרפה למעשה שנאמר או נברו יראי ה' איש אל רעו  
ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו. מא  
ולחשבי שמו אמר רב אסי אפילו חיבב אדם לעשות מצוה וגאנס ולא  
עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה מחשבה רעה אין הקדוש ברוך  
הוא מצרפה למעשה שנאמר או נברו יראי ה' איש אל רעו ואלא מה  
אני מקיים פרי הקדש מצרפה למעשה מחשבה שאין בה פרי אין הקדש  
מצרפה למעשה ואלא הא דכתיב למען תפיש את בית ישראל בלבם אמר  
רב אחא בר יעקב הווא בעבודת כוכבים הוא דכתיב דאמר מד המורה  
עבודת כוכבים שכל הכופר בה כמדה בכל התורה מולא אמר כדורב  
הווא דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושגה בה הותרה לו הותרה  
לו סלקא דעתך אלא נעשת לו כהורו אמר רבי אבהו מושם רבי תנינא נוח לו לאדם שעובר  
עבירה בסתר ואל יחלל שם שמים בפרהסיא שנאמר יראם בית ישראל כה אמר ה' איש גילוליו לבו  
עבדו ואור' אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחלו אמר רבי אלעאי הוון אם ראה אדם שיצרו  
כתבצר עליו ילך למסן שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויעשה כמו שלכו דפין ואל  
יחלל שם שמים בפרהסיא אינו והתניא אל שלא ראו לו שלא בא לעולם מה היא  
רבה אמר יזה המסתכל בקשת רב יוסף אימר זה העובר עבירה בסתר לא קשיא הא דמצי כיוף ליצירה  
והא דלא מצי כיוף ליצירה הווא דהוה חסר שגג וארד מויד מאי אין מקיפין אמר  
בר זוטרא שאין עושים כחוננו בר בריה דרבנא אמר לומר שאם היתה שקולה מברעת: ח'ד לעולם  
בר זוטרא

**האשה נקנית** פרק ראשון קדושין  
בגון רבי צדוק. שלבס כה לכוף ידו להחגיג בחפזי קוט: אמר מאי נפקא מינה. דהא מילתא דלא דחתן לי אלמא מכלל טמא לה לי ללמוד  
מנחן דעבד האי בעובד ארומי ראי למחל טמא: שגרת חזרא. אומה ארומי הפיקה את המנוח ללמוד דברי הטמא סס. ואשה גדולה  
היתה שאין יכול לפטר ממנה ומסור גידה להורגו: קא מנחא ליה. לאומו עלי כמותו: נפיל בהא. כבוד של גיבס: אי ידעי: אילו דעמי  
שחמור עליהם הדבר כל כך: דיקולי. קליט גמיש נחמט סס פלפלין: אטרחתן. שהימי נמקום אחר רמון ד' מאות פקדי: לאו עניותא.  
במניה אם לא העניות לא הלכתי תורה אור

**ליתו עסקי במלמט נשים:** שיפא. שם כלי: דיעור. והנשים: יאיריבין  
ימך. לעולם הבא: ייטב לך. כמין:  
ימצא חיים. לעולם הבא דקרה וכנה  
בעולם הזה: הדיך. בעולם הזה  
ואורך ימים לעולם הבא: בשלוח  
הקן גמי כר. ולקמייה: רבי אירי  
אסברא לי. איני דומה לאלו דהקן  
כוליה הכריות והקן ממנו ומנאל טוב  
לנשים וטוב לבריות ובההוא כמי כי  
פרי מעלליהם ילכו דכתיב קרה כמי  
כי טוב כי פרי מעללי ילכל כמי  
אלל בשלות הקן טוב לנשים הוא ואין  
כלן טוב לבריות ולא כמי כי פרי  
פרי מעללי ילכל והלך לא מניה  
גבי אולל פירותיהן בעולם הזה: רע  
פרי מעלליהם ילכו דכתיב קרה כמי  
וגני: רע לשמים ואינו רע לבריות.  
נגלה ערות מבזה מועדים אולל מלכ:  
אין לו פירות. אין נפרעין ממט  
וימר מדי רשע: עבירה שעושה  
פירות. כגון חילול הקס שאלס טמון  
עובר עבירה ואחרים למדין ממני  
לעולם ק: מחשבה שעושה פירות.  
שקיים מחשבתו ועשה: מצרפה  
למעשה. ונפרעים ממנו חף על  
המחשבה: עולא אמר. הא דמני  
פרי מחשבותם בעובר וזונה כמי כי  
הדר מהרהר לעשות מלטרפה למעשה  
ואפי לא עבד לה אין חזרתו לנש  
שמים אלל שלל הולך לה כדרכ הווא  
דלמר נעשים לו כסיהר: ואת שם  
קדושי לא תחלו. היינו פרהסא  
שכרואה מזולל ככזה המקום: ילבש  
שחורים. שלל יראה עלמו ככנורו  
אולי יך לבנו כקן וגם אם יתול  
אין חלם נטמן לב לפי שאינו חסון  
נעטייה לכן ילבש שחורים: אין  
עושין לו כחוננו. המקף אלס  
פעמים כרות וזכה כל הקטמות יחד  
אין עושין קך מלמעלה למעלה השם  
אלל נפרעין מיד: שאם היחה. קך  
המלומים שקולה ויש שלל העונות  
חילול השם מכרע את הקף למוכה.  
והא מקיפין לטון עונו כמו אין  
מקיפין כדועי (מתין דף טו)  
לקיפיהו ואלדמו (דף טז) שמקפי  
ו אלל ו ומענין אם דמות:  
(פי)

**צדוק** חבד רב כהנא היה קמובין דיקולי תבעתיה והיא מצוניהא אמר לה  
איולי איקשיש נפשאי סליק וקפול מאגרא לארעא אתא אליריה קבליה אמר  
ליה אמרתן ארבע מאה פסי אל מי גרם לי לאו עניותא יהב ליה שפא  
דינרי: רמי ליה רבא לרב נחמן. תנן אל דברים שאדם עושה אותן  
ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקדן קיימת לו לעולם הבא אלו הן כיבוד אב  
ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד  
יכולם בכיבוד אב ואם כתיב למען יאיריבין וימך ולמען ייטב לך בגמילות  
חסדים כתיב רודף צדקה וחמד ימצא חיים צדקה וכבוד ובהבאת שלום  
כתיב בקש שלום ורדפתו וכתיב התם הודף צדקה וחמד בתלמוד תורה כתיב  
הוא חיך ואורך ימך בשלוח הקן גמי כתיב למען ייטב לך והארבת  
מיס יותני גמי הא תנא ושיר תני תנא אל דברים ואת אמרת תנא  
שיר אמר רבא רב אדי אסברא לי אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם  
יאכלו וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב אלא טוב לשמים ולבריות  
זהו צדיק טוב לשמים רע לבריות זהו צדיק שאינו טוב כיוצא בדבר  
אתא אמר אי לרשע רע כי גמול ידעו יעשה לו וכי ירשע רע ויש  
שאינו רע אלא רע לשמים רע לבריות והא רשע רע לשמים ואינו רע  
לבריות זהו רשע שאינו רע: אחותיש לה קין ויש לה פירות שנאמר  
אמר צדיק כי טוב וגו עבירה יש לה קין ואין לה פירות שנאמר אי לרשע  
רע וגו' ואלא מה אני מקיים יאכלו מפרי דרכם וממעצותיהם פירות  
עבירה שעושה פירות יש לה פירות ושאינו עושה פירות אין לה פירות  
מחשבה טובה מצרפה למעשה שנאמר או נברו יראי ה' איש אל רעו  
ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו. מא  
ולחשבי שמו אמר רב אסי אפילו חיבב אדם לעשות מצוה וגאנס ולא  
עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה מחשבה רעה אין הקדוש ברוך  
הוא מצרפה למעשה שנאמר או נברו יראי ה' איש אל רעו ואלא מה  
אני מקיים פרי הקדש מצרפה למעשה מחשבה שאין בה פרי אין הקדש  
מצרפה למעשה ואלא הא דכתיב למען תפיש את בית ישראל בלבם אמר  
רב אחא בר יעקב הווא בעבודת כוכבים הוא דכתיב דאמר מד המורה  
עבודת כוכבים שכל הכופר בה כמדה בכל התורה מולא אמר כדורב  
הווא דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושגה בה הותרה לו הותרה  
לו סלקא דעתך אלא נעשת לו כהורו אמר רבי אבהו מושם רבי תנינא נוח לו לאדם שעובר  
עבירה בסתר ואל יחלל שם שמים בפרהסיא שנאמר יראם בית ישראל כה אמר ה' איש גילוליו לבו  
עבדו ואור' אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחלו אמר רבי אלעאי הוון אם ראה אדם שיצרו  
כתבצר עליו ילך למסן שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויעשה כמו שלכו דפין ואל  
יחלל שם שמים בפרהסיא אינו והתניא אל שלא ראו לו שלא בא לעולם מה היא  
רבה אמר יזה המסתכל בקשת רב יוסף אימר זה העובר עבירה בסתר לא קשיא הא דמצי כיוף ליצירה  
והא דלא מצי כיוף ליצירה הווא דהוה חסר שגג וארד מויד מאי אין מקיפין אמר  
בר זוטרא שאין עושים כחוננו בר בריה דרבנא אמר לומר שאם היתה שקולה מברעת: ח'ד לעולם  
בר זוטרא

**האשה נקנית** פרק ראשון קדושין  
בגון רבי צדוק. שלבס כה לכוף ידו להחגיג בחפזי קוט: אמר מאי נפקא מינה. דהא מילתא דלא דחתן לי אלמא מכלל טמא לה לי ללמוד  
מנחן דעבד האי בעובד ארומי ראי למחל טמא: שגרת חזרא. אומה ארומי הפיקה את המנוח ללמוד דברי הטמא סס. ואשה גדולה  
היתה שאין יכול לפטר ממנה ומסור גידה להורגו: קא מנחא ליה. לאומו עלי כמותו: נפיל בהא. כבוד של גיבס: אי ידעי: אילו דעמי  
שחמור עליהם הדבר כל כך: דיקולי. קליט גמיש נחמט סס פלפלין: אטרחתן. שהימי נמקום אחר רמון ד' מאות פקדי: לאו עניותא.  
במניה אם לא העניות לא הלכתי תורה אור

**ליתו עסקי במלמט נשים:** שיפא. שם כלי: דיעור. והנשים: יאיריבין  
ימך. לעולם הבא: ייטב לך. כמין:  
ימצא חיים. לעולם הבא דקרה וכנה  
בעולם הזה: הדיך. בעולם הזה  
ואורך ימים לעולם הבא: בשלוח  
הקן גמי כר. ולקמייה: רבי אירי  
אסברא לי. איני דומה לאלו דהקן  
כוליה הכריות והקן ממנו ומנאל טוב  
לנשים וטוב לבריות ובההוא כמי כי  
פרי מעלליהם ילכו דכתיב קרה כמי  
כי טוב כי פרי מעללי ילכל כמי  
אלל בשלות הקן טוב לנשים הוא ואין  
כלן טוב לבריות ולא כמי כי פרי  
פרי מעללי ילכל והלך לא מניה  
גבי אולל פירותיהן בעולם הזה: רע  
פרי מעלליהם ילכו דכתיב קרה כמי  
וגני: רע לשמים ואינו רע לבריות.  
נגלה ערות מבזה מועדים אולל מלכ:  
אין לו פירות. אין נפרעין ממט  
וימר מדי רשע: עבירה שעושה  
פירות. כגון חילול הקס שאלס טמון  
עובר עבירה ואחרים למדין ממני  
לעולם ק: מחשבה שעושה פירות.  
שקיים מחשבתו ועשה: מצרפה  
למעשה. ונפרעים ממנו חף על  
המחשבה: עולא אמר. הא דמני  
פרי מחשבותם בעובר וזונה כמי כי  
הדר מהרהר לעשות מלטרפה למעשה  
ואפי לא עבד לה אין חזרתו לנש  
שמים אלל שלל הולך לה כדרכ הווא  
דלמר נעשים לו כסיהר: ואת שם  
קדושי לא תחלו. היינו פרהסא  
שכרואה מזולל ככזה המקום: ילבש  
שחורים. שלל יראה עלמו ככנורו  
אולי יך לבנו כקן וגם אם יתול  
אין חלם נטמן לב לפי שאינו חסון  
נעטייה לכן ילבש שחורים: אין  
עושין לו כחוננו. המקף אלס  
פעמים כרות וזכה כל הקטמות יחד  
אין עושין קך מלמעלה למעלה השם  
אלל נפרעין מיד: שאם היחה. קך  
המלומים שקולה ויש שלל העונות  
חילול השם מכרע את הקף למוכה.  
והא מקיפין לטון עונו כמו אין  
מקיפין כדועי (מתין דף טו)  
לקיפיהו ואלדמו (דף טז) שמקפי  
ו אלל ו ומענין אם דמות:  
(פי)



עץ חיים הוא למחזיקים בה

ספר

# עצי חיים

על התורה

שני חלקים

חלק ראשון ע"ד אגדה - חלק שני ע"ד דרוש



אשר השאיר אחריו ברכה

ה"ה האדם הגדול בענקים, שושנת העמקים "צבי" תפארת ישראל

כ"ק אדמו"ר הרב הגאון הגדול והקדוש, המפורסם בתורתו ובחכמתו בכל קצוי ארץ

כקש"ת מרן חיים צבי טייטלבוים זצוקללה"ה

האב"ד ור"מ דק"ק סינעט יע"א והגליל



יצא לאור במהדורה חדשה ומתוקנת עם הגה"ה מדויקת

בהוספת מראי מקומות ומפתחות

על ידי נכד המחבר

שלום אליעזר טייטלבוים

בלאאמור הגה"ק אבדק"ק סאטמאר זצ"ל

בן מרן הגה"ק המחבר זצ"ל

ברוקלין, ניו יארק יצ"ו

ניסן תש"ע לפ"ק

**או יאמר** באופן אחר קצת, על פי מה שאמרו בגמרא (ברכות דף כ.) מאי שנא קמאי דמתרחיש להו ניסא, ומאי שנא חנן דלא מתרחיש לן ניסא וכו', קמאי דמסרי נפשיהו על קדושת השם, חנן לא מסרינן נפשין על קדושת השם. ופירש צעיון יעקב כשם שמסרו נפשם על קדושת השם שלא כדרך הטבע, כי כל אשר לאיש יתן צעד נפשו, כן נעשה להם גם שלא כדרך הטבע.

**ובזה** נ"ל לפרש הגמרא הנ"ל (פסחים נד.) תורה קדמה לעולם, על פי אמרם ז"ל (ברכות סג.) אדם כי ימות צאהל (במדבר י"ד), אין התורה מתקיימת עד שממית עצמו עליה. וזה שאמרו תורה קדמה לעולם, ר"ל בזכות התורה שאין מתקיימת עד שימסור נפשו עליה, וזהו שלא כדרך הטבע, על כן מי שעוסק בתורה הוא קודם לעולם, היינו שאינו מושגח מהטבע.

ודא שאמר הכתוב לכל האותות והמופתים וגו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל, ומהיכן זכו לזה לנסים ודברים שהם שלא כדרך הטבע, צראשית צרא אלקים, בשביל התורה שנקרא ראשית, שקדמה לעולם ודרך הטבע, ר"ל על ידי התורה דאין מתקיימת עד שימסור נפשו, וזהו שלא כדרך הטבע, על כן היה יכול גם כן לעשות להם נסים שלא על פי הטבע, והבן.

\*

**7 במסורה, בראשית ברא אלקים, אשר ברא אלקים** → לעשות (בראשית ג.) ברא אלקים אדם על הארץ (דברים ז לב).

**יתבאר** על פי מה שכתב בספר נזיר השם בהקדמה (בשם הגה"ק רבי ר' שמעלקא מניקלשבורג ז"ל) צמה שאמרו בעירוזין (דף יג:) נמנו וגמרו טוב שלא נברא יותר משנברא, ופירש צמהרש"א (ח"א מכות סג.) הלשון נמנו וגמרו, שמנו מנין המצות, ורצו הלאוזין שהם סס"ה שמגיע עליהן עונש, על העשין שהם רק רמ"ח שמקבלין עליהם שחר, ואם כן קרוב להפסד יותר משכר,

על פי מה שכתב המדרש שמואל (הקדמה למס' אבות) עה"פ (שם יג ג) והנה נרפא נגע הנרעת מן הנרוע, וז"ל דהנה חכמי הרופאים אומרים לנרעת צא מן תגבורת מרה שמורה, ומרה שמורה צא מן התגודלת, והרפואה מן תגבורת מרה שמורה, שילך בין בני אדם. ואם כן מנורע היה לו לישב בין בני אדם, והמורה אמרה דלד ישב, אך נגעים צאים על ידי לשון הרע (ערכין טו:), ורפואה שלו שיפספש צמעשיו. והנה הרמב"ם ז"ל (מורה נבוכים ח"ב פכ"ע) פירש וישב היס לאיתנו (שמות יד טו), ואמרו חז"ל (ב"ר פ"ה ה') תנאי התנה הקצ"ה עם היס שיקרע לפני בני ישראל. דהש"ת אחר צריחת עולם לא רנה שיהיה שינוי טבע, לכך התנה עם היס צשעת צריאה שיקרע ולא יהיה שינוי טבע. ובה יש ליתן טעם על הא דאיתא במדרש (תנחומא נשא ס"י י"א) שבעה דברים קדמו לעולם, ואחד מהם התורה. דתורה אמרה דברים שלא כדרך הטבע, כמו במנורע שאמרה דלד ישב, והיא למעלה מן הטבע. וזה פירוש הגמרא מפני מה אמרה תורה דלד ישב, הא זהו שלא כדרך הטבע, דדרך הטבע היא שהמנורע ישב בין אנשים כנ"ל, לזה השיב לפיכך אמרה תורה, וכיון שכתב צמורה אשר היא קודם לצריאה, לפיכך דרך הטבע היא כך, עכ"ד הבית שמואל אחרון. ובה פירש בספר ישמה משה (רי"ט פ' תזריע) כוונת אמרם ז"ל (פסחים נד.) התורה קדמה לעולם, וישראל קדמו לעולם. היינו דחוקי הטבע שלא שלטה בהם, עיי"ש.

ויש לומר זה כוונת רש"י ז"ל טעם שהתורה נקרא ראשית, וישראל נקראו ראשית. הכוונה שהם קדמו לעולם, לכן חוקי הטבע לא שלטה בהם. וזה פירוש סיוס התורה נעוץ בתחלתו לכל האותות והמופתים וגו' אשר עשה משה, ויקשה על זה הא הוא שלא כדרך הטבע, והקצ"ה אינו רונה צשינוי טבע. ועל זה אמר צראשית, בשביל התורה שהנקרא ראשית, ובשביל ישראל שנקראו ראשית. היינו שהם ראשית וקדמו לעולם הטבעי, ועל כן גם האותות והמופתים אשר עשה משה לעיני כל ישראל, לא היו שום שינוי טבע לפי שהם קדמו לצריאה, ובדרך הטבע הוא כך, והבן (ועי' מ"ש במלק הדרוש פ' ויהי).

\*

על מה שמטא, ונתינת חשבון הוא מפני שאין אדם חפשי מבלי לקיים המצוות בכל שעה ורגע, אם כן באותו שעה שעבר עבירה, מלבד העבירה שעשה, הרי באותו שעה לא עשה מצוה, וזה החשבון שלא קיים מצוות צמת עשיית העבירה, עכ"ד ז"ל.

**והגדה** מה שמחוייב בכל שעה לקיים המצוה, אין אדם חפשי לעולם, משום דהא צעזיל זה נצרא, וגם אם ישמור עצמו שלא לחטוא, אינו יוצא ידי חובתו מה שצא האדם לעולם הזה, דהא גם אם לא היה נצרא האדם, גם כן לא היה עושה עבירות, ואם כן מה שנצרא האדם, הוא רק כדי לקיים מצותיו ית"ש.

**ויד"ש** המסורה בראשית צרא חלקים, וכפירש"י צעזיל התורה וצעזיל ישראל, היינו שישראל יקיימו התורה, ועדיין אינו יודע אם צוה אשר ישמור את עצמו מכל חטא ופשע, גם כן יצא ידי חובתו, או מחוייב להשתדל בכל שעה לקיים מצותיו ית"ש, וצעזיל זה נצרא האדם. ויד"ש המסורה אשר צרא חלקים לעשות מצוות, ולא די צמח שלא עשה עבירות, ואמר דאם לא כן למה נצרא, וזהו אשר צרא חלקים אדם על הארץ, דאם לא יצא לעולם, גם כן לא יעשה עבירות, ואם כן עכשיו שנצרא, צודאי היא העיקר שיעשה מצוות, ואין אדם חפשי מבלי לקיים מצוות ה'.

\*

**או יאמר** לפרש המסורה הנ"ל. (ב) גם לפרש סיוס התורה נעוץ בתחלתו לכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, בראשית ברא וגו'.

**ונראה** על פי מה שפירש רש"י ל בראשית צרא חלקים, בתחלה עלה במחשבה לברוא צמדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, שיתף מדה הרחמים למדת הדין. והיא תמיה דאם רלונו יתבדך שיתקיים צמדת הדין, צודאי היה קיוס לעולם אף צמדת הדין.

משום הכי גמרו דטוב שלא נצרא, עכ"ד המהרש"א. אמנם לפי מה דמבואר במס' קידושין (מ.) דמחשבה טובה הקצ"ה מזרפה למעשה, ומחשבה רעה אינו מנטרף. אם כן יש צקיוס עשה שני פעמים רמ"ח, פעם אחד על המעשה, ופעם אחת על המחשבה, מה שאין כן בלא מעשין אינו מנטרף המחשבה למעשה, אם כן טוב השכר יותר על ההפסד, ועל כן י"ל טוב דטוב שנצרא, עכ"ד.

**והגדה** פירש"י בראשית צרא, צעזיל ישראל וצעזיל התורה שנקרא ראשית. וי"ל כיון דנצרא העולם הכל צעזיל ישראל, ואם כן כיון דטוב שלא נצרא האדם, אם כן גם כל העולם הוא כן, דלא יהא הסיבה יותר מהמקצב וטפל יותר מהעיקר. אך כיון דמחשבה טובה הקצ"ה מזרפה למעשה, ואם כן טוב שנצרא האדם, והיינו על ידי התורה, דכל העוסק צמורת עולה כאלו הקריב עולה (מנחות קי.). ומפרשים (פמ"ח דמ"י דרוש ח') משום שלומד על מנת לעשות, הרי הוא כאלו קיים בפועל ממש, על ידי המחשבה טובה שמנטרף למעשה, ועל כן נצרא העולם צעזיל התורה, דהא על ידי התורה טוב שנצרא האדם.

**וזאת** תורת המסורה בראשית צרא חלקים, צעזיל התורה שנקרא ראשית, היינו על ידי התורה מקיים המצוות במחשבה ומנטרף למעשה. ואמר אשר צרא חלקים לעשות, כלומר דעיקר צריחת האדם הוא רק אם מקיים מה שזונו לעשות הם המצוות עשין, אבל בלא זה הא הלאוין הם יותר מהמצוות עשין, ורחוק לשכר וקרוב להפסד. ואמר אשר צרא חלקים אדם על הארץ, היינו שנצרא וטוב לו שנצרא צאם מקיים המצוות עשין צמעשה וצמחשבה גם כן, והם יותר על הלאוין וקרוב לשכר. L

\*

**או יאמר** לפרש המסורה, על פי מה שפירש הגאון מוויילנא (שנות אליהו ליקוטים) דע לפני מי אתה עמיד ליתן דין וחשבון (אבות פ"ג מ"א), כי נתינת דין הוא

א  
ש  
/  
ן  
רו  
זר  
ך  
  
זה  
כי  
עד  
אם  
ישו  
רה  
  
שר  
אם  
יס  
דרך  
סוד  
כן  
  
קים  
על  
  
דמה  
צמח  
נצרא  
לשון  
שהם  
ימ"ח  
שכר,



בעזה"ש"ה

ספר

# אך פרי תבואה

על התורה

אשר חברו האדם הגדול בענקים, הנאון הקדוש, שר  
התורה, מופת הדור, איש אלקים, אור ישראל וקדושו,

מרן רבינו צבי הירש זצוקללה"ה זי"ע

אבדק"ק ליסקא יצ"ו

מחבר ספר הישר והמוזב על מועדי השנה וסוגיות הש"ס



יוצא לאור במהדורה חדשה ומתוקנת

עם הוספות והשלמות רבות ונכבדות

על ידי נכד המחבר

צבי הירש פריעדלאנדער

הרב מליסקא יצ"ו

ברוקלין ניו יארק, שנת תשס"ג לפ"ק

האלקים פרק ג') שכל מה שעושה האדם לריך להתייעץ הנפש עם השכל, ויהיה הנפש נגרר אחר שכלו. וכעין זה ראיתי ג"כ בספר התניא (ליקושי אמרים פמ"ב) על הא דאמרו חז"ל (ברכות ל"ג ע"א) על הפסוק (דברים י"ב) ועמה ישראל מה ד' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה, ומקשה הש"ס אטו יראה מילתא זוטרתא הוא, ומשני אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא, והנה קשה הלל משה רבינו צוה לנו ואמר לנו מה ד' אלקיך שואל וגו'. ומירץ דהנה השכל הקדוש של עדת ישראל הוא בחינת משה, שהוא הדעת של כל ישראל, כמו שאמרו חז"ל (מכילתא פרשת בא י"ב) אשה אחת ילדה ששים רבוא ומנו משה. והנה אם כל האדם ישמע לחלק משה שבו, יהיה אצלו יראה מילתא זוטרתא.

**והנה ידוע** (שער הגלגלים הקדמה כב. חסד לאברהם מעין ה' נהר ב. אלשיך פרשת בראשית) דשמו של אדם הוא מורה על הנשמה, כמו שכתוב (בראשית ב' י"ט) נפש חיה הוא שמו, והנה גבי קין היה התעוררות מלד הגוף ולא מלד הנשמה, ולכן נאמר ויבא קין, ויבא הוא מלד הגוף, ואחר כך קין הנשמה הסכים. אצל גבי הבל היה להיפק, להתעוררות היה מלד נשמתו, והגוף היה נגרר צמר הנשמה, ולכן כתבה המורה והצל הביא, דהיינו מתחילה מלד נשמתו, ואחר כך הגוף ג"כ הסכים, ולכן זה הקרבן היה טוב. ולכן השיב לו השי"ת למה חרה לך ולמה נפלה פניך, דכל דבר שבא מלד הגוף אינו טוב, דהלל אם חייטב שאת, אם תעשה טוב יהא לך גדלות וגאווה, וכמו שמבואר בחובות הלצבות (שער עבודת האלקים פרק ד') שאמר חסיד אחד לתלמידיו אם לא

יהיה לכם חטא אני ירא שלא יהיה לכם יותר מן החטא, ואמרו לו מה הוא יותר מן החטא, והשיב להם מדת הגאווה, אצל אם הוא עושה המצוה מלד התעוררות הנפש, בודאי לא יהיה לו גדלות, ואם לא חטיב, אם לא תעשה מצות, אז לפתח חטאת רובץ, יהא לך חסרון, על כן אינו טוב רק כמו שעשה הבל, ודוק.

\*

**וירא ד'** בי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום וינחם ד' כי עשה את האדם. והנה שמעתי בשם הרב הנדיק הגאון מו"ה שמעלקא זל"ה אב"ד דק"ק ניקלשבורג (בהקדמת ספרו נזיר ה' על שו"ע אה"ע), דהנה המהרש"א ז"ל כתב על הא דאמרו (עירובין י"ג ע"ב) נמנו וגמרו טוב שלא נברא משנברא, דהיינו שמנו המצות והם רמ"ת, והלא תעשה הם שס"ה, והנה יש יותר דרכים מקולקלים דהיינו לעשות עבירות ממצות, ואם כן האדם הוא קרוב להפסד ורחוק משכר. אמנם י"ל דמכל מקום יותר טוב שנברא, משום דמחשבה טובה הקב"ה מלמד למעשה ומחשבה רעה אין הקב"ה מלמד למעשה (קידושין מ' ע"א). ולכן אמר הכתוב וירא ד' כי רעה רעת האדם בארץ, דהעבירות מרובים מהמצות, וגם כי יצר מחשבות לבו רק רע כל היום ואין לו מחשבות טובות, וזה וינחם ד' כי עשה את האדם, עד כאן דבריו ודפתי"ת

**והנה לדעתי יש לומר**, דהנה לכאורה קשה האין נוכל לומר דטוב שלא נברא והלא מקרא מלא כתיב (תהלים פ"ט ג') עולם חסד יבנה, וכן מבואר בספרים הקדושים (ש"ח

שער הכללים ריש פ"ו לצדקותיו ברא את אמרו חז"ל (עירובין ועפ"שיו שנברא יפספ וי"ל דהנה מבואר זל"ה (בפתיח הגם שהלדיקים גמו מהנצל משובה, מכל מצעלי משובה מפני רק רובם זוכים על אמרו חז"ל נמנו משנברא, דהיינו שמו הם רק שעיקר הישו ולכן אמרו חז"ל פמעשיו. ולכן כתבה הפה רעת, דהיינו שו משפחות לבו רק רע משובה, לכן וינחם, ו

**והנה**, אוכיר מה ש ר' עמרם פוז"ל טוב שלא נברא האדם לעבוד את הצ פתח (עיין אבות א' לפתחין על שכן נ העצמות בשביל העוני יופרה מן השכר. אם לעתה, אצל באמר לעופדים אותם, וכמו ולק"ה חסד כי אתי והפסד השכר הוא נלתי ולכן בודאי הוא מ

העולם, וזה ולך ד' חסד, מחמת כי אתה תשלם, הגם שאנו עושים שלא על מנת לקבל פרס, ודוק. (עי' בפר' תבא דף תרצ"ט באריכות יותר).

ולפי מה שאמרתי לעיל לפרש על הא דאמרו חז"ל ועכשיו שנצרה יפשפש במעשיו, יוצן ג"כ שפיר ולך ד' חסד, דהיינו עולם חסד יצנה, בדואי הוא זה חסד שנצרה, משום שאתה תשלם לאיש כמעשהו, דהיינו אם מהרהר בתשובה אז נחשוב לו כאילו עושה כל המצות, ודוק.

\*

וירא ד' כי רבה רעת האדם וגו' ונח מצא חן בעיני ד'. והנה מבואר במדרש (בראשית רבה כ"ח ט' כ"ט א') שגם נח היה בכלל, רק שמכל מקום מצא חן. והנה י"ל בדרך רמו דהנה כל עניני העולם הזה לא טובים המה, רק מכל מקום אם אדם עושה זאת כדי שעל ידו יוכל אחר כך לעבוד את ד' במנוחה אז הוא ג"כ חשוב, אבל אם בכל יום התאזה תאזה רק על עניני העולם הזה בדואי הבריאה שלו לריק, לכן וירא ד' כי רבה רעת האדם בארץ כי הכל הוא רע ח"ו, וכל מחשבות לבו הוא רק רע, אז בדואי וינחם ד' כי עשה את האדם בארץ, אבל ונת, דהיינו שעל ידי כך יש לו קצת מנוחה, הגם שגם זה לא טוב, מכל מקום מצא חן בעיני ד', הגם שאפילו הטוב הוא טפל אלול, וכמו שאמרו על הפסוק (דברים ל' ד') אם יהיה נדחק בקצה השמים, אפילו רק בקצה השמים, מכל מקום משם יקחך, ודוק.

\*

שער הכללים ריש פ"א) כשרצה השי"ת להטיב לברייתו ברא את העולם. אמנם י"ל דהנה אמרו חז"ל (עירובין י"ג ע"ב) טוב שלא נצרה ועכשיו שנצרה יפשפש במעשיו.

וי"ל דהנה מבואר בספר חובות הלצבות זל"ה (בפתיחה לשער התשובה) שכתב הגם שהנדיקים גמורים הם קודמים במעלה מהבעל תשובה, מכל מקום רוב התורה מדבר מצעלי תשובה מפני שהנדיקים המה מעוטים, רק רוצים זוכים על ידי התשובה. ולכן שפיר אמרו חז"ל נמנו וגמרו טוב שלא נצרה משנצרה, דהיינו שמנו רוב בני עולם ומעטים הם, רק שעיקר הישועה הוא על ידי התשובה, ולכן אמרו חז"ל שעכשיו שנצרה יפשפש במעשיו. ולכן כתבה לנו התורה וירא ד' כי רבה רעת, דהיינו שרוצים רשעים וגם כי יצר מחשבות לבו רק רע כל היום ואינם עושין תשובה, לכן וינחם, ודוק.

L

\*

ואגב, אזכיר מה שמעתי מפי הרב הנדיק ר' עמרם זל"ה, על הא דאמרו חז"ל טוב שלא נצרה משנצרה, דהנה נריך האדם לעבוד את הבורא שלא על מנת לקבל פרס (עיין אבות א' ג'), ולפי זה אין לנו להמתין על שכר ח"ו, ונריכין לדאג מן העבירות בשביל העונש, והנה לפי זה ההפסד יותר מן השכר. אמנם באמת זה הוא לפי דעתינו, אבל באמת השי"ת משלם שכר לעובדים אמת, וכמו שכתוב (תהלים ס"ב י"ג) ולך ד' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, והנה השכר הוא נחמי והעונש הוא רק זמני, ולכן בדואי הוא חסד גדול כמה שנצרה

יהיה לכם יותר יותר מן החטא, אם הוא עושה בדואי לא יהיה לא מעשה מצות, אך חסרון, על כן כל, ודוק.

ם בארץ ובל יצר ע כל היום וינחם הנה שמעתי בשם עלקא זל"ה אב"ד פרו נזיר ה' על שר"ע ז"ל כתב על הא טו וגמרו טוב שלא גמנו המצות והם ז"ה, והנה יש יותר ו לעשות עבירות הוא קרוב להפסד וכל מקום יותר טוב יוצה הקצ"ה מצרף אין הקצ"ה מצרף לכן אמר הכתוב וירא ע בארץ, דהעבירות יצר מחשבות לבו רק זות טובות, וזה וינחם : כאן דבריו ודפח"ת.

דהנה לכאורה קשה : דטוב שלא נצרה, (תהלים פ"ט ג') עולם ספרים הקדושים (ע"ח